

ASTERISK

NR. 71 SEPTEMBER 2014

AARHUS UNIVERSITET
INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU)

TEMA

TID, SPILDTID
OG LÆRING

KÆMPE DU MED ELLER MOD TIDEN?

BØRNS ALDER
er et forældet
begreb

AFDÆMPET RELIGION
Når skoler pakker
børns tro væk

FARVEL SPECIALVIDEN
Af-specialisering
truer inklusionen

TID

– KOSTBAR, KNAP ELLER VÆRDILØS?

Af HANNE LØNGREEN, INSTITUTLEDER FOR
INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU),
AARHUS UNIVERSITET

Jeg forsøgte at skrive denne leder, samtidig med at jeg så en udsendelse om kokken Gordon Ramseys forsøg på at redde en restaurant og et andet tv-program om kommunikationsrådgiver Christine Feldthausen, der var til skønhedskonkurrence for seniorer i USA. Men jeg må konstatere, at det i min alder ikke lader sig gøre at udfylde den samme tid med flere gøremål – i hvert fald ikke når det gælder det at skrive en leder til Asterisk om tid. Og hvorfor overhovedet gøre forsøget, kunne man så spørge? Jo, for at se hvordan det er muligt at optimere tiden i en tidsalder, hvor netop tid som kvantificeret størrelse er et paradigme, der i stigende grad gør sig gældende inden for uddannelsessektoren.

Aldrig før har vi talt så meget om tid og målt tid i forbindelse med vurdering af tilregnede kompetencer og viden i læringsprocesserne i vuggestuen, skolen, universitetet – ja i hele uddannelsessektoren faktisk. Det drejer sig tilsyneladende ikke længere om at bruge så megen tid som muligt i læringsprocessen. Nej, nu er der fokus på resultatet af en tidsafmålt læringsproces.

Tid er blevet et fænomen, der skal styres. Tid skal styres som kontakttid mellem pædagoger og børn i institutioner, mellem lærere og elever i folkeskolen og mellem undervisere og studerende på de videregående uddannelser. Tid er en knap ressource, fordi tid kobles til ressourcer som penge i form af løn til pædagoger og lærere og til økonomiske ydelser som SU. Tid er blevet et politisk redskab. Ja, tid og ikke mindst læringstid er blevet så vægtigt og centralt et styringsredskab for politikerne, at det nu er Finansministeriet, der for eksempel skal kontrollere og følge implementeringen af skolereformen.

Egentlig er det modsætningsfyldt, at tid har stor værdi, når det forbindes med uddannelse og arbejdsmarked, hvorimod tid ingen værdi har, når du ikke er i uddannelse eller på arbejdsmarkedet. Som arbejdsløs har man for megen tid. Derfor har det i den situation ingen værdi, at der er uanede mængder af tid. I det lys er det jo ret så paradoksalt, at Rousseau i 1762 skrev: »Skal jeg vove her at fremsætte den største, den vigtigste, den nyttigste regel for al *education*? Det er ikke at vinde tid, det er at forspilde den.«

Mon det er en idé at bruge lidt tid på at tænke over det? ■

»Egentlig er det ret paradoksalt, at tid har stor værdi, når tid forbindes med uddannelse og arbejdsmarked, **hvorimod tid ingen værdi har, når du ikke er i uddannelse eller på arbejdsmarkedet.**«

Redaktører

Hanne Løngreen
(ansvarshavende redaktør)
Camilla Mehlsen
Signe Tonsberg
Peder Holm Pedersen

Redaktionskomité

Charlotte Ringsmose
Hanne Knudsen
Anne Maj Nielsen
Henrik Nitzsche
Mads Haugsted
Søren Christensen

Skribenter

Signe Løntoft
Annette Haugaard
Carsten Henriksen
Camilla Mehlsen
Mathilde Weirsøe
Knud Holt Nielsen
Peter Allerup
Maria Belling

Korrektur

Kirsten Kovacs

Redaktionens adr.

Institut for Uddannelse og
Pædagogik (DPU),
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Kontakt til redaktionen

E-MAIL: asterisk@dpu.dk
TELEFON: 87 15 18 15

Abonnement

Abonnement er gratis
og kan bestilles på
www.edu.au.dk/asterisk

Design: Hiske Jessen

Forside: Ture Andersen

Tryk: Scanprint A/S

ISSN nr.: 1601-5754

Oplag: 14.500

Asterisk er et magasin for
aktuel uddannelsesforsk-
ning. Asterisk udkommer
fire gange årligt og er ud-
givet af Institut for Uddan-
nelse og Pædagogik (DPU),
Aarhus Universitet.
Artikler eller illustrationer
må ikke eftertrykkes uden
tilladelse.

s. 4

S. 4-10

DEN TIKKENDE TID PRESSER NUET

Tiden løber. Uret tikker. Hvert minut tæller. Folkeskole-
elever skal have flere timer, unge skal droppe sabbatåret,
og studerende skal hurtigere igennem studierne. **Vi vil af
med spildtid, men går det ud over læringen?**

S. 12-13

SKAB TID TIL NÆRVÆR

Pædagoger bruger tiden med børn anderledes, hvis de
udvider deres syn på, **hvad læring er**, viser ny forskning.

S. 14-16

SKOLELEDERE SKAL FORLØSE TIDSREFORM

Folkeskolen er lige nu kampplads for en ny opfattelse af
tid, **der rykker ved grundrytmen og livsnerven i skolen.**
Kan skolelederne løfte ansvaret og lede den nye tid?

S. 18-20

FOKUS PÅ BØRNS ALDER ER FORÆLDET

»Alder er et meget gammeldags perspektiv,« mener
den australske professor Marilyn Fleer.

S. 21-25

KUN PLADS TIL AFSLAPPEDE MUSLIMER

**Børn med muslimsk baggrund oplever ikke
skolen som et sted, hvor de kan være religiøse,**
viser et forskningsprojekt.

S. 28-29

VÆRN OM SPECIAL- PÆDAGOGISK VIDEN

Stadig flere specialpædagogiske institutioner lukker
og med dem forsvinder vigtig viden.

S. 30-31

SNÆVRE MÅL KVÆLER MODERNE EINSTEIN'ER

**Intenst fokus på 7-trinsskolen og gennemsnits-
karakterer siger ikke nok om, hvad en studerende
egentlig kan,** advarer Peter Allerup og Maria Belling i
en kommentar.

S. 32-33

SMAG DIG TIL ET BEDRE LIV

Nyt forskningscenter **med fokus på smag.**

S. 2 LEDER

S. 17 KORT NYT

S. 26-27 NYE BØGER

S. 35 KALENDER

DEN TIKKENDE TID **PRESSER** NUET

Af SIGNE LØNTOFT

Tiden løber. Uret tikker. Hvert minut tæller. Folkeskoleelever skal have flere timer til mere læring, unge skal droppe sabbatåret, og studerende skal hurtigere igennem studierne. **De aktuelle uddannelsespolitiske tiltag vil af med spildtid, men går det ud over læringen?**

DA FOLKESKOLEN i august slog portene op, var det forbundet med spænding, bekymring og kritiske røster. Mange af de spørgsmål, der optog elever, forældre og medier, nu hvor reformen skulle implementeres lokalt ude i Danmarks godt 1.500 folkeskoler, tog udgangspunkt i tid. De traditionelle skoleskemaer, som opdeler ugen i dage og dagene i små bidder af fag og andre aktiviteter, blev gransket, sammenlignet og debatteret. Diskussionerne lignede dem, der fulgte efter vedtagelsen af reformen i sommeren 2013. Er der stadig tid til at gå til svømning? Er det for tidligt at møde kl. 7.25? Får lærerne tid nok til forberedelsen?

Når mødetid, forberedelsestid og skematid fylder så meget i debatten, hænger det sammen med, at mange af de store pædagogiske kampe i disse år drejer sig om netop tid.

»Uddannelsespolitikken handler i disse år meget om at udnytte tiden effektivt. Fra folkeskolen til universiteterne er der fokus på, hvordan man kan nå noget mere. Det ses i de overordnede målsætninger, i struktureringen af uddannelserne og i de incitamentsstrukturer, man indfører med for eksempel studiefremdriftsreformen. Den lineære og målstyrede tidsopfattelse er imidlertid i konflikt med den enkeltes opfattelse af tid og den tid, som præger læring og uddannelse,« siger Pia Cort, der er forsker ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU).

Mere er ikke altid bedre

Spørgsmålet er, hvad sammenhængen er mellem tid og læring. Giver flere timer mere læring? Hvor meget og hvad man kan effektivisere, når det kommer til læring, har været en del af kamppladsen i det seneste års pædagogiske debatter om folkeskolereformen. Når udvidelsen af timetallet har udløst de mest ophedede diskussioner, skyldes det naturligvis, at ethvert indgreb i almindelige danske familiers dagligdag medfører en usikkerhed. Men også at der fra starten blev rejst tvivl om, hvorvidt målet – bedre skole – kunne nås med midlet – flere timer.

Tvivlen er ikke så underlig, for det er ikke noget, forskningen kan svare entydigt på, fortæller Louise Rønberg. Hun er adjunkt i Program for Læring og Didaktik på professionshøjskolen UCC og har i en længere årrække været involveret i international komparativ uddannelsesforskning, blandt

andet som en del af den danske koordinationsgruppe af læseundersøgelsen PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*). Ifølge hende er der så mange forskellige komponenter involveret, når man skal måle på effekten af en udvidelse af timetallet, at konklusionerne ikke kan leveres på overskriftsniveau.

»Helt overordnet er der en del forskning, der tyder på, at det kan være en fordel at give mere tid til undervisningen. Men det giver ikke mening at tale om en isoleret effekt af en udvidelse af timetallet,« siger Louise Rønberg. Hun henviser til PIRLS-undersøgelsen, der måler 4.-klasse-elevs læsekompetencer verden over. Den undersøgelse viser, at der

»Når de unge ikke får lov at være til stede i nuet, **kan de ikke opleve den fordybelse, som traditionelt har været en stor del af alle former for uddannelse.**«

Lektor **Pia Cort**

er meget stor forskel på antallet af undervisningstimer i de deltagende lande.

»Og der er ikke noget, der tyder på, at de lande, hvor børnene har flest timer, klarer sig bedst. Finland, som ligger i toppen af de fleste læseundersøgelser, har for eksempel ikke allokeret så meget tid til finskundervisningen,« fortæller Louise Rønberg og gør opmærksom på, at forskerne i det meget store data-materiale fra TIMSS (der måler elevs kompetencer inden for matematik og natur/teknik) og PIRLS ikke har fundet nogen effekt af antallet af timer alene. Havde der været en statistisk signifikant sammenhæng, der havde at gøre med antallet af timer, ville den have vist sig i det internationale materiale, idet det er så omfattende.

Den relative tid

Forlader vi undervisningstimerne et øjeblik og ser på tid i det brede perspektiv, er det på én gang et konkret og et abstrakt begreb. Vi orienterer os alle mere eller mindre efter tiden i vores hverdag, uanset om vi skal nå et tog, møde til tiden eller blot huske at købe ind, inden supermarkedet lukker. Samtidig forholder vi os til tiden i et mere eksistentielt perspektiv, når vi fejrer fødselsdage, laver nytårsforsætter eller konstaterer, at børnene er vokset ud af tøjet fra sidste år. Endelig har vi en kollektiv bevidsthed om tiden som noget større end os selv, som aktiveres når vi læser historiske romaner, ser science fiction-film eller følger med i tv-serier som *Mad Men*.

De forskellige tidsbegreber kompliceres yderligere af, at tiden må forstås relativt, som Einstein påviste. Forskellige kulturer har forskellige forhold til tid. Vi kan også erfare tidens relativitet med vores egne sanser, når tiden synes at udvide sig i forbindelse med intense oplevelser, eller når vi oplever tiden som mere flydende i forbindelse med ferie eller orlov. På samme måde siger vi, at tiden flyver, når vi er i godt selskab – og at den snegler sig af sted, når vi keder os eller venter på noget spændende.

I uddannelsesdebatten støder de forskellige opfattelser sammen. Alt arbejde med dannelse og uddannelse udfolder sig i spændingsfeltet mellem en nærværende nutid og en fremtid, som dannelsen og uddannelsen retter sig imod. Disse to aspekter af tid støder sammen i mange politiske og pædagogiske diskussioner, mener Pia Cort fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU).

»Vi bygger vores uddannelsespolitik op omkring en forestilling om, at vi kan kontrollere og planlægge vores tid og opnå de resultater, der er til størst gavn for os selv og dermed også på længere sigt for samfundet. Der er imidlertid mange ubekendte. Produktivitetskommissionen opererer for eksempel med, at der ligger rationelle overvejelser bag eksempelvis de unges uddannelsesvalg, men forskningen viser, at valg ofte træffes ud fra andre forhold end strategiske overvejelser.«

Det ses blandt andet i Kombinationsprojektet, et treårigt evalueringsprojekt for Folkehøjskolernes Fællessekretariat, som Pia Cort har arbejdet på. I forbindelse med projektet interviewede forskeren godt et halvt hundrede elever på forskellige højskoler om deres overvejelser omkring afklaring og studievalg. De unge havde det til fælles, at de ikke var afklarede omkring eller parate til uddannelse. I projektet ville man undersøge, om man gennem et særligt tilrettelagt højskoleforløb

med vejledning og mulighed for at afprøve sig selv på en række områder kunne få de unge tilbage på sporet.

Et eneste stort øjeblik

Kombinationsprojektet afventer stadig den endelige evaluering. Projektet inspirerede Pia Cort til at se nærmere på de unges opfattelse af tid i forhold til det vigtige uddannelsesvalg. Derfor gav hun projektrapporten titlen 'TID – til fællesskab, fordybelse og dannelse. Højskolen som brobygger til ungdomsuddannelse' (2012).

»Når jeg talte med højskoleeleverne, gav de udtryk for en opfattelse af, at tiden på højskolen var en anden end tiden i resten af uddannelsessystemet. De brugte udtryk som 'at være til stede' og 'glemme sig selv' – og en enkelt elev sagde i et interview, at hun havde oplevet højskoleopholdet som 'ét eneste stort øjeblik', selvom det strakte sig over et helt år. Det er den slags udtryk, vi normalt kender fra mindfulness og østlig filosofi. Oplevelsen af tiden som flydende hænger naturligvis sammen med, at eleverne bor på skolen og dermed oplever en sammenhængende tid frem for en tid, der er opdelt i skoletid og fritid. Men

det har også noget at gøre med højskolernes tilgang til læring,« mener Pia Cort.

I uddannelsespolitikken er man optaget af at nå hurtigst muligt frem til målet. På højskolerne er der ikke noget endegyldigt mål, og der afsættes tid til alment dannende og fællesskabsorienterede aktiviteter som morgensang, gymnastik og foredragsaftener i pejsestuen. De elever, der medvirkede i Kombinationsprojektet, gav ifølge Pia Cort udtryk for, at de oplevede de mindre målstyrede rammer som

»I mange af de fag, hvor man skulle tænke selvstændigt eller arbejde eksplorativt, oplevede de studerende **en konflikt mellem kravet om hastighed og målrettethed og fagets intentioner.**«

Adjunkt **Gritt B. Nielsen**

et frirum, der hjalp dem til at genvinde den nødvendige motivation.

»De styringsmekanismer, vi har skabt, gør, at vi hele tiden skubber de unge ind i en selvrefleksion over en fremtid, de ikke er parate til at reflektere over endnu, eller beder dem forholde sig til fortiden igennem evalueringer. De får ikke lov at blive i nuet.«

Ifølge Pia Cort tyder både hendes egen og anden forskning på, at styringsmekanismerne indgyder en angst for at fejle i de unge.

»De giver udtryk for en følelse af hele tiden at være under pres. For nogle betyder det, at de bliver lammede af ængstelsen for at træffe de forkerte valg eller sakke bagud. Samtidig har det konsekvenser for læringen. Når de unge ikke får lov at være til stede i nuet, kan de ikke opleve den fordybelse, som traditionelt har været en stor del af alle former for uddannelse.«

Kvantitet og kvalitet

Zoomer vi igen ind på grundskolen, har folkeskoleeleverne fået flere timer på skoleskemaet fra og med i år. Når reformen er fuldt indfaset efter valget i 2015, vil elever i indskoling have 30 timer om ugen, mens

HURTIGERE

Uddannelsespolitikken handler i disse år meget om at udnytte tiden effektivt. Fra folkeskolen til universiteterne er der fokus på, hvordan man kan nå noget mere.

elever på mellemtrinnet vil have 33 timer, og elever i udskoling skal gå i skole 35 timer om ugen.

Det afgørende er imidlertid ikke tiden, men hvordan den bruges. Og også her er der flere spørgsmål, end der er entydige svar. Først og fremmest fordi det er en diskussion om kvantitet over for kvalitet – og kvalitet i undervisning er som bekendt svær at måle. Louise Rønberg fra professionshøjskolen UCC forklarer:

»For at folkeskolereformens ekstra undervisningstid kan virke, skal den bruges rigtigt, både i den enkelte lektion og i skolernes overordnede planlægning.«

I undervisningstiden er det afgørende, at den ekstra dansktime ikke bare bliver brugt til at spise kage eller går med at få ro i klasseværelset. Desuden handler kvalitet i undervisningen om, at timerne veksler meningsfuldt mellem lærerstyret undervisning og elevaktiviteter. Undersøgelser viser, at voksne højst kan koncentrere sig i cirka 20 minutter, mens tallet for skolebørn snarere er 10-15 minutter. Så skal der ske noget andet.

Mindst lige så vigtig som kvaliteten i den konkrete undervisningstid er det imidlertid, at der afsættes tid til udvikling og forberedelse i de enkelte kommuner og på de enkelte skoler.

»For at folkeskolereformens ekstra undervisningstid kan virke, skal den bruges rigtigt, både i den enkelte lektion og i skolernes overordnede planlægning.«

Adjunkt Louise Rønberg

»Debatten har fokuseret på de ekstra timer, som man har antydnet kunne skabe resultater i sig selv. Tid til udvikling af professionelle læringsfællesskaber ude på skolerne har ikke været diskuteret. Den del er kommet til at handle om lærernes forberedelsestid, men det drejer sig om mere end den enkelte lærers tid. Det drejer sig om, at der afsættes tid til lærersamarbejde, hvor fortsat udvikling af undervisningskompetence er i fokus. Dertil må den ekstra tid på skolen bruges til at skabe en skolekultur, hvor man sammen udvikler høje forventninger til, hvad eleverne kan lære og ikke mindst blik for at evaluere, om målene nås,« mener Louise Rønberg.

Alle mod Kina

Høje forventninger er der brug for. Baggrunden for folkeskolereformen er konkurrencestaten. Hensynet til konkurrenceevnen hænger som et spøgelse over de seneste års uddannelsespolitik og fremhæves da også direkte i aftaleteksten til folkeskolereformen: »Skal elevernes faglige niveau og dermed det faglige niveau i folkeskolen forbedres, er det centralt, at alle elever får mulighed for at udfolde deres potentiale fuldt ud, så vi kan klare os i den stigende internationale konkurrence.« 9.z skal kort sagt blive bedre til at slå Kina i de internationale undersøgelser af skoleelevers præstationer i fag som dansk, matematik og naturfag.

Det er imidlertid ikke kun folkeskoleeleverne, der skal indhente kineserne og sikre konkurrenceevnen. Studerende på landets højere uddannelser skal hurtigere frem mod målet – indtrædelse i arbejdsstyrken. Et af de seneste tiltag er den såkaldte fremdriftsreform, som trådte i kraft lige før sommerferien. De nye regler betyder blandt andet, at studerende fremover skal tilmeldes fag og kurser, der svarer til 60 nye ECTS-point årligt. Det skal skubbe dem hurtigere igennem studierne.

»Reformen lægger sig i forlængelse af en række reformer, der handler om regulering

FLERE TIMER GIVER IKKE AUTOMATISK BEDRE RESULTATER

Tid er grundstoffet i undervisningen, men forvaltningen af den er afgørende. Det viser de internationale undersøgelser PIRLS 2011 og TIMSS 2011.

PIRLS undersøger 4.-klasse-elevens læsekompetencer. Danske elever ligger på en delt femteplads på verdensplan, når det gælder læsning. Fire lande klarer sig signifikant bedre

end Danmark: Hongkong (Kina), Rusland, Finland og Singapore. Tre af de højest præsterende lande har relativt få undervisningstimer afsat til hovedsproget og læsning; særligt Finland skiller sig ud med relativt få timer og gode resultater.

Der er ikke nogen entydig sammenhæng mellem antallet af undervisningstimer

og elevernes læsekompetence i Danmark. Skolesystemer, der tildeler eleverne flere årlige undervisningstimer, klarer sig heller ikke nødvendigvis bedre. Ifølge forskerne bag den danske del af undersøgelsen vidner det om, at tid brugt fornuftigt kan føre langt.

Den samme tendens viser sig i TIMSS-undersøgelsen, der sammenligner elevpræstationer i fagene matematik og naturfag/teknik i et internationalt perspektiv: Antallet af undervisningstimer er ikke den afgørende faktor for elevernes præstationer i matematik og natur/teknik.

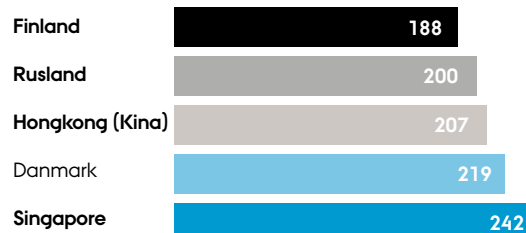
PIRLS viser, at lærernes uddannelse som læseundervisere gør en forskel. I Danmark gælder det for

49 procent af eleverne, at der i deres læreres uddannelse er blevet lagt vægt på læsepædagogik og undervisning i læsning. Disse elever klarer sig signifikant bedre end elever, hvis

lærere ikke har denne baggrund i deres uddannelse.

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) har stået for den danske del af undersøgelserne PIRLS og TIMSS.

Disse fire lande klarer sig markant bedre end Danmark i PIRLS 2011. **Tre af landene har færre undervisningstimer i hovedsproget og læsning.**

TURE ANDERSEN

af uddannelsers tid og hastighed,« siger Gritt B. Nielsen, der er antropolog og adjunkt ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Hun har i sin forskning beskæftiget sig med betydningen af nyere danske universitetsreformer, herunder især hvad den intensiverede tidsstyring op igennem 00'erne betyder for de studerende og deres tilgang til studierne.

»Forskningsresultaterne viser, at opklipping af studietiden og sanktioner for at sakke bagud i studieplanen bevirker, at de studerende overordnet set bliver mere og mere fokuserede på anvendelighed og dét at blive færdige inden for den normerede tid – det ses blandt andet i Laura Louise Sarauws endnu ikke publicerede undersøgelse af studiestartere ved Københavns Universitet. Forskningen viser imidlertid også, at de studerende oplever, at selve formålet med deres studie bliver at bestå eksamen, og at der tabes noget af det, vi traditionelt har opfattet som særegent og væsentligt ved en universitetsuddannelse.«

»Der er ikke noget, der tyder på, at de lande, hvor børnene har flest timer, klarer sig bedst. Finland, som ligger i toppen af de fleste læseundersøgelser, har for eksempel ikke allokeret så meget tid til finskundervisningen.«

Adjunkt **Louise Rønberg**

Ingen tid til blindgyder

Gritt B. Nielsen publicerede i 2010 resultatet af et længerevarende feltarbejde i forbindelse med en tidsoptimeringsreform på det naturvidenskabelige fakultet Science på Københavns Universitet (KU). Her introducerede

man for ti år siden en ny blokstruktur, hvor man gik fra den traditionelle semestermodel til en struktur, hvor året opdeles i fire blokke på ni uger, hver med enten to moduler på syv og et halvt ECTS – eller mere sjældent et 15 ECTS-modul. Hensigten var at accelerere de studerendes studietid.

»Det fungerer fint i de fag, hvor man skulle lære et bestemt stof, men i mange af de fag, hvor man skulle tænke selvstændigt eller arbejde eksplorativt, oplevede de studerende en konflikt mellem kravet om hastighed og målrettedhed og fagets intentioner,« fortæller Gritt B. Nielsen. Hun frygter, at studiefremdriftsreformen kan have nogle af de samme konsekvenser.

»Mange af de metaforer, vi anvender, når vi taler om forskning og læring, baserer sig på forestillingen om at bevæge sig i et landskab. Vi taler om at rejse, at afsøge nye territorier, at gå ned ad en sidevej eller ligefrem en blindgyde. Det er ikke tilfældigt.«

* MERE FART PÅ MED FREMDRIFTS- REFORMEN

Mange studerende raser over fremdriftsreformen, som ændrer SU-systemet og rammerne for studiet. Billedet er fra en protestaktion på Vor Frue Plads i København.

PO.FOTO

Med den nye fremdriftsreform skal de otte danske universiteter få de studerende hurtigere og bedre gennem studierne. I 2020 skal universiteterne i gennemsnit have reduceret studietiden med 4,3 måneder. Lykkes det ikke for universiteterne samlet set at nedbringe studietiderne, bliver de straffet økonomisk.

Der er stor forskel på, hvor mange måneder universiteterne hver skal have reduceret studietiden.

Københavns Universitet:	7,6 måneder	8 MDR.
Roskilde Universitet:	7,1 måneder	
Aarhus Universitet:	4,6 måneder	
CBS:	4,2 måneder	
Syddansk Universitet:	3,1 måneder	
IT-Universitetet:	3,1 måneder	
DTU:	2,4 måneder	
Aalborg Universitet:	0 måneder	

En del af den forskning og læring, der altid er foregået på universiteterne, er afhængig af, at der er tid til at undersøge noget, uden at man kender resultatet eller vejen til resultatet på forhånd. Når man vil fjerne spildtiden, forringes muligheden for at udforske nyt stof, mener Gritt B. Nielsen:

»Der er en modsætning mellem det fokus, der er på at pleje innovation, kreativitet og entreprenørskab, og så disse reformer, der fremmer en instrumentel form for læring. Uanset om vi kalder det kreativitet eller innovation, så handler det om at turde noget og at tænke originalt.«

De tidsoptimerende reformer belønner ensretning og standardisering. Det kan ikke betale sig at begive sig for langt ude på

TURE ANDERSEN

overdrevet i håbet om at finde noget derude – for man risikerer at komme tomhændet hjem. Det kan i sidste ende udgøre en demokratisk fare.

»Hvis vi vil fastholde en kritisk masse af borgere i vores samfund, bliver vi nødt til at have en base, hvorfra de kan udvikle sig. Den base har været de videregående uddannelser,« siger Gritt B. Nielsen.

Selvom reformerne er en succes på papiret, er det lykkelige velfærdssamfund med andre ord ikke nødvendigvis sikret. Hvis universiteterne bliver så målstyrede i udviklingen frem mod masseuniversiteter, at der ikke længere er tid til at udforske det ukendte, kan man på længere sigt frygte for konsekvenserne. Ikke kun de økonomiske. ■

PIA CORT

Ph.d. og lektor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), hvor hun blandt andet forsker i tid og unges opfattelse af tid i forhold til uddannelsesvalg.

GRITT B. NIELSEN

Adjunkt ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), hvor hun blandt andet har forsket i, hvad de nyere universitetsreformer og den øgede tidsstyring betyder for de studerende og deres tilgang til studierne.

LOUISE RØNBERG

Adjunkt på professionshøjskolen UCC, hvor hun er en del af Program for Læring og Didaktik. Hun beskæftiger sig med international komparativ uddannelsesforskning og er involveret i den danske del af den internationale læseundersøgelse PIRLS.

DEN DANSKE ANGST FOR OPDRAGELSE?

KONFERENCE I KØBENHAVN
23. OKTOBER 2014

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) inviterer til konference i anledning af udgivelsen af bogen 'Angsten for opdragelse' udgivet af forlaget KLIM og skrevet af de norske forfattere Arne Johan Vetlesen og Per Bjørn Foros.

Har voksne mistet modet til at turde opdrage børnene, eller ser vi en renaissance for idéen om opdragelse? Tager forældre for lidt ansvar for børnenes opdragelse? Eller er realiteterne i virkeligheden det stik modsatte, hvor institutioner og

myndigheder prøver at gøre forældre hyper-ansvarlige for alt? Er lærere i stand til at optræde som autoriteter i klasseværelset? Er pædagoger for slappe i deres pædagogik? Eller er 'disciplinkrisen' blandt moderne børn blot en myte?

Kom og hør om nye og gamle opdragelsesidealer og om danske voksne, lærere og pædagoger lider af angst for opdragelse, eller om opdragelse tværtimod er blevet grænseløs?

LÆS MERE OM KONFERENCEN

<http://konferencer.au.dk/den-danske-angst-for-opdragelse/>

TID OG STED

23. oktober 2014 fra kl. 9.00-16.00
Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU),
Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Festsalen
(A220), Tuborgvej 164, 2400 København NV.

Dagtilbud er underlagt en stram tidsstyring og PISA-tænkning, men læring er mere end det målbare. Nyt forskningsprojekt viser, at pædagoger bruger tiden med børn anderledes, **hvis de udvider deres syn på, hvad læring er.**

SKAB TID TIL NÆRVÆR

Af ANNETTE HAUGAARD

Grannåle, myrer og ru træstammer ligger i skovbunden, hvor fire små børn er gået på opdagelse. Deres dagplejer tager en iPad frem og filmer. En af drengene går hen til hende. »Her står jeg,« siger han og kigger roligt ind i kameraet. »Ja... Her står du,« svarer dagplejeren og spejler drengens stemmeleje. Deres øjne mødes et kort øjeblik.

Episoden varer kun et par sekunder, men det er ifølge ph.d. Lone Svinth nok til, at der skabes et særligt møde mellem de to, og at drengen oplever, at han har værdi som netop den, han er. For det tager ikke nødvendigvis lang tid at møde barnet i dets væren og derved bibringe barnet erfaringer, der er mindst lige så vigtige som det at få kendskab til farverne og at lære at stå på et ben.

Et nyt forskningsprojekt viser, at pædagogisk personale bruger tiden med børn anderledes, når de bliver bevidste om, at læring ikke kun handler om færdigheder og kompetencer, men også om det at blive til som menneske. Når læring anskues som tilblivelse, giver det god mening at gøre op med den stramme tidsstyring, der deler børns dag op i måltider, bleskifte, leg og voksenstyrede aktiviteter, der helst skal munde ud i synlige kompetencer. Øjeblikket og mødet mellem voksen og barn får en anden og vigtigere betydning.

»Det intense møde mellem dreng og dagplejer varer kun et splitsekund, men det bliver muligt for drengen at opleve, at han kan være tryk sammen med en voksen, der ser ham og tillægger ham værdi som menneske. Tid og minutter er ikke afgørende for nærvær. Større betydning har det, at den voksne er åben og fleksibel, og at hun har modet til

at holde sig selv lidt tilbage og dvæle ved det, der sker lige nu og her,« siger Lone Svinth.

Både fordybelse og sekunder er tid

På oldgræsk havde man to ord for tid. *Kairos* var den subjektive tidsenhed, som beskrev øjeblikke af særlig gunstig intensitet og fordybelse i nuet, mens *kronos* var den objektive tidsinddeling i sekunder. I forskningsprojektet 'Barnet i Centrum' arbejder Lone Svinth med den samme forståelse, når pædagoger og dagplejere fra 18 kommuner undersøger, hvordan nærvær og samspil kan få fylde i deres hverdag.

»Vi kan se, at pædagogisk personale prioriterer deres tid med børn anderledes, når de får blik for, at læring ikke bare er at tilegne sig færdigheder, men også at blive til som menneske på et dybere plan, der handler om identitet og dannelse,« siger Lone Svinth og nævner det lille videoklip med dagplejeren og drengen

som eksempel på nærvær. Men det kunne sagtens have udviklet sig til noget andet.

»Man kunne godt forestille sig en voksen, der havde mødt den lille drengs bemærkning med en opfordring til, at han skulle sige sit navn og fortælle, hvor de var. Så var øjeblikket blevet et projekt, der ikke bekræftede ham i hans væren, men handlede om at præstere,« siger Lone Svinth.

At lære at være med mariehønen

For nærvær handler ikke bare om at have tid nok, men også om at bruge tiden på nye måder. En vuggestue i projektet har for eksempel eksperimenteret med at løsne op for tidspunktet for frokost, så det bliver lettere at følge børnenes initiativer og engagement fra dag til dag.

»Hvis man som voksen mentalt og kropsligt er rettet mod, at madpakkerne skal frem om ti minutter, er det vanskeligt at være nærværende til stede i det, der foregår lige nu og her,« siger Lone Svinth.

Et mødeøjeblik opstår for eksempel, når den voksne opdager, at der er noget på færde, som hun/han ikke forventede eller havde planlagt. Det kan være børn, der ser en mariehøne i

»Hvis man som voksen mentalt og kropsligt er rettet mod, at madpakkerne skal frem om ti minutter, er det vanskeligt at være nærværende til stede i det, der foregår lige nu og her.«

Forsker Lone Svinth

græsset på vej til søen og sammen med den voksne bruger tiden på at studere den frem for at gå ned og fodre ænder som planlagt.

»Det kræver, at man stiller sig åben over for barnets initiativ og er i stand til at gribe øjeblikket og justere sit oprindelige mål. Det kan man bedst, hvis man har erfaring med, at tilstedeværelse i nuet kan skabe intense møder mellem voksen og barn, som får betydning for barnets tilblivelse,« siger Lone Svinth.

Hun understreger, at der ikke er en modsætning mellem at lære færdigheder og lære at være – begge dele er småbørn eksperter i.

»Det er sammenvævede processer, hvor du sagtens kan formidle viden om mariehøns og

fascineres over dyret sammen med barnet, imens du giver barnet erfaring med at have værdi som lille menneske i et fællesskab,« siger Lone Svinth.

Nærvær i garderoben

En anden vuggestue i projektet har opdaget, at de kan forvandle den ofte kaotiske tid i garderoben til en nærværende stund ved, at kun én voksen og fire børn klæder sig på, imens en kollega læser historie for de andre på stuen.

»Det tager samlet ikke længere tid, men der er et andet samspil i den lille gruppe. Der er ofte nogle automatreaktioner med, at 'puha det er alt for tidskrævende at gøre noget på en anden måde', men man kan arbejde med tid på mange måder. Åbenhed og nysgerighed over for detaljerne i det pædagogiske arbejde kan gøre det muligt at iagttage den betydning, samspillet har fra øjeblik til øjeblik,« siger Lone Svinth.

Alligevel understreger hun, at muligheden for at skabe nærvær er presset af de økonomiske og politiske rammer for pædagogisk arbejde.

»Der er grænser for, hvor meget man kan skære ind til benet, før der ikke er bemanding nok til at gøre mødeøjeblikke muligt. Og så lider 0-6-års området under krav om effektmålinger og en PISA-tænkning, der kan afføde skolastisk undervisning i dagtilbudene. Men der er ikke forskningsmæssigt belæg for, at pædagogisk tilrettelagte aktiviteter per definition rummer større læringspotentiale end andre aktiviteter. Det er kvaliteten af de processer, der foregår, som er afgørende,« siger Lone Svinth. ■

LONE SVINTH

Ph.d. og videnskabelig assistent på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Hun forsker i samspil og læring i dagtilbud og er laboratorieleder i det toårige projekt *Barnet i Centrum*, hvor hun, Ole Henrik Hansen og Anders Skriver Jensen sammen med pædagoger og dagplejere fra 18 kommuner undersøger og udvikler pædagogisk kvalitet på 0-3-års området.

SKOLELEDERNE SKAL FORLØSE TIDSREFORM

Folkeskolen er lige nu kampplads for en ny opfattelse af tid. Både lærere og elever skal være flere timer på skolen, hvor selv pauser ses som potentielle læringsrum.

Skolereformen og lærernes nye arbejdstidsregler udgør tilsammen en tidsreform, der rykker ved grundrytmen og livsnerven i skolen, mener lektor

MALOU JUELSKJÆR. Kan skolelederne løfte ansvaret og lede den nye tid?

Af CARSTEN HENRIKSEN

Der var ikke mange lærere på årets SmukFest i Skanderborg, pointerede lærernes formand Anders Bondo Christensen. På Twitter gav han de 'oldnordiske, ufleksible arbejdstidsregler' skylden. Men er det egentlig oldnordisk, at skolelederen leder lærerens arbejdstid, og at arbejdstiden tilbringes på arbejdspladsen – eller er det tværtimod tidssvarende?

Og hvad er overhovedet tid? Middelalderfilosoffen Augustin udtrykte det med disse berømte ord: "Hvis ingen spørger mig om det, ved jeg det. Hvis jeg skal forklare det for en, der spørger, ved jeg det ikke." Tid er altså både indlysende og ufatteligt, og i den nye folkeskole er tiden – ifølge Malou Juelskjær, der er lektor på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) – blevet en kampzone, hvor lærere, skoleledere og politikere strides om, hvad tid er.

"Hvad er naturen af den tid, vi kalder for 'forberedelse'? På den ene side står den lineære arbejdstidslogik, ifølge hvilken lærerne nu har mindre tid til at gøre det samme arbejde: Man tæller minutter, og nu

er der færre til hver enkelt lærer. På den anden side står den opfattelse af forberedelse, som lanceres i skolen nu, som noget, der foregår sammen med kolleger i et arbejds-kollektiv. Forberedelsestid er nu tid, der puljes sammen – og ikke minutter for den enkelte. Tid bliver i den forståelse udvidet som noget kvalitativt andet end den lineære tid," siger hun.

Og det stiller skolelederne overfor en stor udfordring.

"De står overfor at skulle lede arbejdspraksisser i skellet mellem tab af individuel tid og den 'vundne' kollegiale tid. De må lede i en kampzone, hvor lærernes fornemmelse af tab er massivt, og hvor de vel at mærke gennem den praksis, de har været vant til, stadig lever med den gamle tidsfornemmelse i kroppen," siger hun.

Ud med klokken

Skoleelever, der sidder stille hele dagen og kun slipper kroppen løs, når klokken ringer til frikvarter og den ugentlige idrætstime, hører snart fortiden til. I fremtiden skal eleverne bevæge sig tre kvarter hver dag i gennemsnit. Nogle dage mere, nogle dage mindre – og ikke til noget fast tidspunkt,

men når det passer ind i tiden. Den nye folkeskole er i evig bevægelse, og nutiden er en overgang, hvor elever, lærere, skoleledere og forældre skal vænne sig til de nye tider. Nye måder at opfatte, organisere og lede tid på er nemlig i færd med at ændre selve skolens væsen – dens ontologi.

"Skolen er en bestemt organisering af tid og rum og de rytmer, hvormed man bevæger sig gennem tid og rum. Metaforen for den gamle skole er klokken, der ringer ind og ud. Klokken er taktfast. Den repræsenterer den faste rytme med timer og frikvarterer, der med regelmæssighed afløser hinanden," siger Malou Juelskjær.

I den nye skole skal eleverne stadig lære klokken og møde til tiden, men skolen forsøger at få et tidsrum til at rumme mere. Hvor lang tid en lektion varer, og hvor den finder sted, vil fremover variere i langt højere grad. Overgangene mellem lektioner og pauser vil være flydende, for 'pausen' er for eksempel ikke længere nødvendigvis et kvarter, hvor man har fri – men kan også organiseres som et tidsrum med læringsrelateret indhold. Hverdagen vil være kendetegnet af en stigende og faldende summen af aktivitet, der ophæver tiden som en række af tidsrum med

* POTENTIALE ELLER PUSTERUM?

Mellemrumspotentialisering er et analytisk begreb, der er udviklet af Dorthe Staunæs, som er professor MSO på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), og Helle Bjerg, der er docent på professionshøjskolen UCC. Begrebet dækker over, at den pædagogiske opmærksomhed ikke længere kun retter sig mod læringsorienterede aktiviteter som undervisning i dansk eller matematik. Skolen vender sig i stigende grad mod forskellige mellemrum og overgange, som alle ses som potentielle i forhold til læring. Det handler både om frikvarterer, pauser og overgange mellem aktiviteter, men også om elevernes kroppe, deres søvn- og døgnrytmer og bevægelsesaktiviteter, der alle er med til at gøre eleverne læringsparate, og som dermed bliver ressourcer i skolens projekt.

→ **Læs mere** i 'Læringscentreret ledelse. Forskningsinformerede tænketeknologier' af Dorthe Staunæs og Helle Bjerg, Dafolo, 2014

* 6-1 STANDARDEN

Skolen bevæger sig i stigende grad væk fra den klassiske 6-1 struktur med én lærer og én klasse i ét lokale.

1 lærer
lektion
klasse
lokale
fag
bestemt tidspunkt

hver sin velkendte dagsorden og adskilt af veldefinerede tidspunkter.

”Måske metaforen for den nye skole bliver denne stadige polyrytmiske summen, der stiger og falder i intensitet, og hvor det ikke på forhånd er til at afkode, om det er pause, undervisning eller læring, der er i gang i skolegården,” siger hun.

Ifølge Malou Juelskjær hænger den nye polyrytmiske skole nøje sammen med en læringsdagsorden, der bygger på differentie-

ring og motivation. Ifølge den har eleverne individuelle behov, og derfor skal lærerne forholde sig til mange forskellige rytmer for at nå hver enkelt.

”Når reformen vil optimere læring, og forudsætningen for optimeret læring forstås som lyst og motivation - som er en individuel affære - står lærerne med den opgave hele tiden at skulle arbejde med rytmerne og orkestrere intensiteten. Undervisningen skal holde en høj kadence for at optimere elevernes koncentration, så man kan få dem til at være i gang i længere tid,” siger Malou Juelskjær.

Folkeskolereformen er en tidsreform

Ledelse af tid i skolen hænger uløseligt sammen med skolens læringsdagsorden. Skolen har siden 1980'erne set en række nyskabelser som trinmål, elevplaner og nationale test, der alle har til formål at skabe større læringsudbytte for eleverne ved at stille krav til lærerne og reducere deres autonomi. Tendensen bliver sat på spidsen i symbiosen mellem den nye skolereform og lærernes nye arbejdstidsregler. Skoledagen bliver længere, der bliver flere timer i dansk og matematik, skolelederne styrer nu lærernes tid, og lærerne skal både forberede sig, undervise og samarbejde på skolen. Det skal give skolen ny og bedre tid.

”En sætning, der er gået igen i debatten, er, at reformen ikke bare må betyde mere af det samme. Nej, reformen skal give os mere af en anden slags tid, en kvalitativt bedre tid. Det er i høj grad en tidsreform, hvor tid bliver gjort til et centralt ledelsesværktøj, der gør

det muligt at stille større krav til, hvordan lærerne bruger deres tid, og hvad de får ud af den,” siger Malou Juelskjær.

Den nye (u)retfærdighed

Derfor ændrer det sig afgørende, hvordan tiden ledes og fordeles i skolen.

”Arbejdstid går fra at være en fast størrelse for alle til at være en relativ og relationel størrelse, der skal forhandles mellem de enkelte lærere og skolelederen og ’leves og måles’ mellem leder og medarbejder – og medarbejderne imellem. Det bliver også en affektiv størrelse, fordi den præges af de stemninger og følelser, der opstår omkring den nye tidsledelse,” siger Malou Juelskjær.

Ifølge Malou Juelskjær opstår der i kølvandet på de nye arbejdstidsregler nemlig en ny retfærdighedsøkonomi. Før lå det fast for alle, hvor mange timer de skulle bruge på hvad.

”For mange lå der en retfærdighed i denne stabilitet. Nu skal lærer og leder forhandle om, hvad der er retfærdigt for den enkelte. Og ansvaret for den samlede retfærdighedsøkonomi på skolen ligger i sidste ende på lederens bord. Alle disse argumenter og aftaler om, hvem der har brug for hvor mange timer til hvad, kan ligge og ulme i organisationen og skabe alt fra glæde til frustration og raseri. Ledelse af tid bliver altså affektiv ledelse, fordi den skal lede på potentielt vilde og ustyrlige stemninger og følelser,” siger Malou Juelskjær.

Lederen skal nu vurdere, hvad der er ret og rimeligt for den enkelte lærer i forhold til de

TIDEN EFTER SKOLEKLOKKEN

»Der er ingen klokke, der ringer længere på Søborg Skole eller i hele Gladsaxe for den sags skyld. **Der er ikke nogen traditionelle pauser.** Eleverne vil være sammen med den voksne, og der er aktiviteter, hvis de går ud til det, som de forbinder med pauser.«

Skoleleder **Johan Rønne**, Søborg Skole, Gladsaxe (DR nyheder, 11.08.14)

RYTMESKIFT

»Vi styrer efter at møde børnene, hvor de er, men også mod at give dem ekstra meget lyst til at lære [...] vi gør meget ud af at variere læringsmiljøerne. **En kvalificeret og velforberedt undervisning med flere skift forlænger elevernes koncentrationstid**, så børnene føler, det er interessant. Vi gør det ikke for at please børnene, men vi ved, at varierede aktiviteter, materialer og metoder kan forhindre, at børnene 'falder ud'«

Skoleleder, Ørestad Skole, **Henrik Langer Carlsen**, I Rambøl Management for Undervisningsministeriet (2014): "10 fortællinger om skoleledelse – Praksiskatalog om ledelse af forandringer".

OLDNORDISK – ELLER?

»Mange på Smukfest. **Ikke lærere pga. af oldnordiske, uflexible arb.tidsregler. Suk!**«

Anders Bondo Christensen, formand for Danmarks Lærereforening på Twitter 7. august 2014

øvrige lærere. Så han eller hun har på den ene side fået råderet over lærernes tid – men denne råderet koster på den anden side lederen tid.

"Tid kan blive en ustyrlig møntfod, fordi den afhænger så meget af stemningerne på lærerværelset, der kan skifte hurtigt. Der bliver en del at holde hus med, og der venter skolelederne en stor kommunikativ opgave med at forklare deres egne tidsstandarder," forklarer Malou Juelskjær.

At stemple ind og stemple ud

Nyt er også, at lærerne har pligt til at være til stede på skolen i arbejdstiden. At forberede sig hjemme tæller ikke længere med i time-regnskabet. Denne nye synkronicitet mellem tid og rum, hvor arbejdstid og arbejdssted følges ad, giver ifølge Malou Juelskjær anledning til sin egen kamp om tiden.

"At lærerne skal være til stede, og at ledelsen holder øje med, om de er det, kan forstås som 'lærerne tilbage til industrisamfundet'. Men det kan også forstås som 'nu skaber vi forudsætningerne for fremtidens videnarbejdsplads, hvor lærerne agerer som kollektive videnssubjekter', der samarbejder, deler viden og får nye idéer i fællesskab. Disse to – og andre – logikker er altså til stede i de aktuelle forandringer. Men når for eksempel Tårnby Kommune lancerer en 'stemple ind og ud'-kontrolteknologi, så bliver det op ad bakke for kommunens skoleledere at sælge den version," siger Malou Juelskjær.

Genindførelsen af stempelkortet ser dog ud til at blive undtagelsen mere end reglen. Men problematikken understreger, at skoleledelse er affektiv ledelse.

"Gad vide, hvordan denne handling – at stemple ind og ud, der skal udføres to gange i døgnet – sætter sig i lærerne, som en bestemt fornemmelse af tid? Gad vide, hvilke stemninger det udløser omkring, hvad det vil sige at være lærer? Det vil kræve et stort ledelsesarbejde at afbøde skadevirkningerne af de affekter, den praksis vil udløse," vurderer hun.

Al tid er læringstid

I den nye skole skal vi både have mere tid og mere ud af tiden. Malou Juelskjær peger på, at tiden både skal strækkes og komprimeres. På den ene side skal tiden frigøres fra klokken og 6-1 standarden i form af den klassiske struktur med 1 lærer, 1 lektion, 1 klasse, 1 lokale, 1 fag og 1 bestemt tidspunkt. På den anden side er tid noget, der skal styres og ledes på som middel til at styrke læringsudbyttet.

Frikvarteret bliver i den nye skole – eksempelvis i Gladsaxe – til en anden slags tid. Pausen, som det hedder nu på mange skoler,

er ganske vist en pause fra noget, men det er ikke en pause fra læring. Pausen bliver en kvalitativ komponent i skolens læringsdagsorden. Den skal bruges til noget – om ikke andet så som det tidsrum, hvor eleverne lader op til læring.

"Skolen er i gang med at støvsuge alle mellemrummene, så al tid kan potentialiseres som læringstid. Det gælder også lærernes arbejdstid. Derfor siger man, at de skal tilbringe den på skolen, så de kan holde møder og dele viden – ud fra filosofien om, at bare man sætter folk sammen i et rum, sker der noget," siger Malou Juelskjær.

Skolen ændrer rytmer

Ifølge Malou Juelskjær indebærer denne potentialisering af tiden, at skolen nu grundlæggende ændrer de rytmer, hvormed lærerne har været vant til at bevæge sig gennem tid og rum. Fornemmelsen for de rytmer, man er i gang med at etablere, bliver til gennem fornemmelsen for dem, man er i gang med at lægge fra sig. Og i spændingsfeltet mellem det nye og det gamle hvirvler også en masse affekter og i hvert fald periodevis desorientering op.

"Der ligger et stort ledelsesarbejde i på den ene side at manøvrere lærerne ind i de nye rytmer og på den anden side at gøre det med en følsomhed for, at noget er gået tabt. Lederne må have blik for, hvordan denne destabilisering af livsrytmer, man er fortrolig med, kan forklare, hvorfor mange lærere vil have svært ved at sluge dette i første omgang. For nogle lærere vil destabiliseringen primært være usikkerhed om, hvordan det skal fungere at skulle forberede sig og koncentrere sig på skolen. Men for andre vil det være et vildt angreb, fordi det rammer ind i livsnerven af, hvordan de organiserer deres liv i det hele taget," forklarer Malou Juelskjær.

→ Mange af artiklens pointer og temaer var med i oplæggene på konferencen 'Forskning i folkeskole i forandring' den 19. august 2014 på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Du kan se indlæg fra konferencen på <http://edu.au.dk/video>

MALOU JUELSKJÆR

Ph.d. og lektor i socialpsykologi ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Hun er tilknyttet forskningsprogrammet Organisation og Læring, hvor hun bl.a. forsker i skoleledelse.

UDVIKLING AF KVALITET I DAGINSTITUTIONER

Der er gode kvaliteter i dansk daginstitutionskultur og -tradition, som bør videreføres og udvikles trods det stigende pres, der samfundsmæssigt set er på at strukturere og styre børns liv og læring. Når man træder ind i en daginstitution, vil man som oftest umiddelbart mærke, om man føler sig godt tilpas. Men hvad er det egentlig, man skal lægge mærke til, hvis man vil vurdere kvaliteten i en given daginstitution? Hvilke faktorer fører til kvalitet i en daginstitution, og hvordan kan kvalitet måles? Forskere ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) har udviklet et nyt forskningsbaseret evalueringsredskab 'KIDS til vurdering og udvikling af kvalitet i daginstitutioner. Det præsenteres ved to konferencer den 10. og 13. november, som afholdes i hhv. Emdrup og i Aarhus.

FORSKNING I FOLKESKOLE I FORANDRING

Folkeskolen gennemgår i disse år radikale forandringer, stilles over for nye mål og skal håndtere stadigt mere komplekse problemstillinger, der udfordrer de velkendte måder at arbejde på. Det blev der stillet skarpt på, da Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) den 19. august slog dørene op for en ny årlig konference om forskning i folkeskole i forandring. Næsten 400 skolefolk deltog – skoleledere, lærere, forvaltningschefer m.m. Institutet har Nordeuropas største samling af forskere med viden inden for skoleområdet, og instituttets forskere er de væsentligste danske aktører indenfor den internationale forskning i skole og børn.
→ **Se over 30 oplæg på**
www.edu.au.dk/video

KORT NYT

SMÅ BØRNS HVERDAGSLIV TIL DEBAT

Der var fuldt hus, da den årlige konference om forskning i små børns institutions- og hverdagsliv igen i år blev gennemført i juni på Aarhus Universitet, Campus Emdrup. I salen sad pædagoger, pædagogiske ledere, udviklingskonsulenter, administrative ledere fra kommuner, repræsentanter fra de faglige pædagogiske organisationer og andre med interesse for feltet. Formålet med den tilbagevendende

konference er at sætte forskningsbaseret viden i centrum i en tid, hvor det desværre ofte mere er meninger og fordomme, som får lov til at præge den offentlige debat om børn og deres udvikling i og uden for institutioner, end egentlig viden.

Se oplæg om blandt andet børnefællesskaber, forældresamarbejde og udsatte børn i vuggestuer på www.edu.au.dk/video

PH.D.-AFHANDLINGER FRA INSTITUT FOR UDDANNELSE & PÆDAGOGIK

1

ESSAYS IN ECONOMICS OF EDUCATION

Af **Karl Fritjof Krassel**

Afhandlingen undersøger med afsæt i kvantitative metoder og gennem fire selvstændige studier klasse størrelses-effekter, forældres præferencer for klasse størrelser, determinanter for gennemførelse af ungdomsuddannelse og løngabet mellem mænd og kvinder. Afhandlingen påviser blandt andet en tendens til, at jo større klasse størrelser, des lavere eksamens gennemsnit, og at fravær i grundskolen indikerer risiko for fratælt på senere erhvervsuddannelser og på de gymnasiale ungdomsuddannelser, omend med mindre styrke. Afhandlingen bygger bl.a. på registerdata fra Danmarks Statistik samt dertil knyttede surveydata fra PISA Longitudinal-databasen.

2

NÅR BØRN VÆLGER LITTERATUR – LÆSEVANEUNDERSØGELSE PERSPEKTIVERET MED KOGNITIVE ANALYSER

Af **Stine Reinholdt Hansen**

Afhandlingen undersøger børns læsevaneer i fritiden i alderen 9-12 år ved at kombinere en kvantitativ læsevaneundersøgelse blandt 1.999 børn på 12 folkeskoler med kognitive analyser af populær børnelitteratur for derved at få indblik i, hvilke bøger der appellerer til børn og hvordan. Afhandlingen peger bl.a. på, hvordan man kan bidrage til fremtidige læsetiltag, der kan skærpe børns interesse for læsning, hvad enten det primært handler om at læse for fornøjelsens skyld eller for at lære noget.

Alle afhandlinger udlånes på
AU Library, Campus Emdrup (DPB).

HVAD SKER DER PÅ UNIVERSITETET?

Se kalender **side 35**

FOKUS PÅ BØRNS ALDER ER FORÆLDET

Idéen om at se børns udvikling tæt knyttet til deres alder er gammeldags, mener den australske professor MARILYN FLEER. Når skoler og institutioner inddeler børn slavisk i alderstrin, **bliver vi blinde for en masse andre perspektiver og motiver hos børnene.**

Af CAMILLA MEHLSÉN

På de pangfarvede æsker i legetøjsbutikken afslører store tal på pakken ofte tydeligt hvilken alder, legetøjet er beregnet til. UNO-kortspillet er til 7+, Barbie-filmen er til 3+, LEGO Star Wars-pakken er til 8+. Og det er jo egentlig praktisk med aldersanvisninger, så man ikke skyder helt ved siden af barnets udvikling med legetøjet.

Men står det til den australske psykolog Marilyn Fleer, skal vi skrue ned for aldersan-

»Alder siger intet om barnets perspektiv. Det fortæller os intet om barnets vilkår. **Alder er et meget gammeldags perspektiv.**«

Professor Marilyn Fleer

visninger og tildele de kulturelle omgivelser en langt større betydning for barnets udvikling. Hun er professor ved Monash University og forfatter til en lang række udgivelser om leg og børns udvikling.

En central pointe hos Marilyn Fleer er, at vi som samfund er alt for aldersfikserede.

»Alder siger intet om barnets perspektiv. Det fortæller os intet om barnets vilkår. Alder er et meget gammeldags perspektiv,« fastslår hun.

»Jeg mener, at aldersperspektivet på børn handler om at skabe redskaber til fortiden; det handler ikke om fremtiden. I dag ser vi i

høj grad børns udvikling gennem alderstrin, men det er en forkert måde at anskue det på. Vi har brug for flere måder at forstå børns alder på,« siger Marilyn Fleer til Asterisk.

Hun mener, at barndom ikke blot er et spørgsmål om alder og faser, men i langt højere grad handler om barnets opvækst og omgivelser.

Den samfundsskabte alder

Ifølge Marilyn Fleer er vi omgivet af samfundsskabte forestillinger om, hvad der er alderssvarende for børns udvikling. Det gælder for eksempel anbefalinger til film, legetøj og digitale spil.

»Vi forstærker det perspektiv i vuggestuer, børnehaver og skoler, hvor børnene er ind delt i grupper ud fra deres alder. Og det er et problem, for det påvirker dine forventninger til barnet. For eksempel er der stor forskel, om du ser barnet som en 10-årig og stiller krav til barnet ud fra din forestilling om en 10-årig, eller om du ser på barnet som for eksempel en elev med en specialviden om et givent emne,« siger hun.

Marilyn Fleers teorier om børn og leg bygger videre på den russiske psykolog Lev Vygotskij, der tildeler barnets interaktion med andre mennesker en afgørende rolle for dets udvikling. Ifølge Vygotskij udvikler barnet sig mentalt i kontakten med de kulturelle redskaber, barnet får overleveret fra andre mennesker.

Da Vygotskij tilbage i 1920'erne skrev om børns udvikling, problematiserede han aldersbegrebet og den biologiske alder. Fleer er ude i samme ærinde, når hun vil gøre op med samfundets og pædagogikkens skarpe opdeling af børn i aldersgrupper. Et eksempel er, at skolestart i Australien er sat til fem år. I Danmark er skolestart sat til det år, barnet fylder seks. Den opdeling bygger på, at vi har klare forventninger til, hvad et fem- eller seksårigt barn skal kunne.

»Vi kan ikke bare se på børns udvikling isoleret; som noget, der sker, når barnet når en vis alder. Udviklingen handler ikke blot om modning; den sker i en kulturel sammenhæng,« siger Fleer.

Dybere mening med snurretop

Alternativet til det biologiske aldersbegreb kalder Marilyn Fleer for det kulturhistoriske perspektiv. Med et kulturhistorisk perspektiv ser man ikke på barnets udvikling med alder som målestok, men snarere på barnets såkaldte kulturelle alder.

Hvis du skal designe en park til børn eller legetøj, så er der stor forskel på, om du desig-

SAMFUNDSREDSKAB?

Meget legetøj er redskaber, der dækker samfundets behov for at udvikle specifikke kompetencer og færdigheder hos børn i forskellige aldre.

ner ud fra et kulturhistorisk eller et biologisk perspektiv. Med en kulturhistorisk tilgang til barnet ser du på barnets motiver og på den kulturelle kontekst, fortæller Fleer.

Et eksempel på en kulturhistorisk tilgang leverer den russiske psykolog Daniil Elkonin, der står bag en teori om, hvilken type virksomhed der er væsentlig for barnets kognitive udvikling. I hans optik er legetøj ikke blot tilfældige genstande, der pludselig dukker op i samfundet; de dækker et samfundsskabt behov.

Leg og legetøj bliver brugt som kulturelle redskaber til at udvikle børn med. Det er der

gennem historien flere eksempler på. Hvis vi for eksempel tager en snurretop, er den ikke bare kommet ind i kulturen for at snurre rundt. Barnets øvelse med at sætte snurretoppen i gang svarer til den bevægelse, man skal bruge til at lave ild uden tændstikker.

»Hvis vi trækker på Elkonin, kan vi se, at samfundet skaber redskaber, der dækker samfundets behov for at udvikle børns kompetencer og færdigheder. Det er en helt anden forståelse af leg end den gængse stemme, vi møder i litteraturen – for eksempel at en to-årig leger på den måde, en 13-årig opfører sig sådan her og så videre,« siger Marilyn Fleer. >

»Digitalisering kræver, at vi tænker leg på en ny måde. **Digitalisering er en ny platform, der giver børn nye muligheder for leg.** Det forandrer børns udvikling.«

Professor **Marilyn Fleeer**

Babyvenlige iPads

Det er i det lys, Marilyn Fleeer ser de nye digitale medier, der i massive mængder dukker op i disse år, målrettet børn.

»De nye teknologier er kulturelle redskaber til at stimulere børns kognitive udvikling fra en helt tidlig alder. Det nye er, at de digitale redskaber ofte er så brugervenlige, at selv en baby kan bruge dem. Det var ikke muligt for få år siden,« siger Marilyn Fleeer.

Sammen med forskere i Australien har hun lavet undersøgelser af brugen af iPads i australske børnehaver, og hun er overordnet positiv over for børns digitale leg.

»Ud fra vores observationer kan vi se, at digitale medier giver børn mulighed for at tænke over leg på nye måder. Det er der en masse leg og læring i. Fra mit synspunkt er det en spændende udvikling,« siger Marilyn Fleeer. Hun opfordrer samtidig voksne til at være opmærksomme på, at digitale redskaber stiller nye krav til børns måde at lege på.

Hun mener, digital leg er en ny dimension i børns liv. Det er ikke blot præcis den samme leg – nu tilsat strøm og en skærm. For eksempel stiller det et grundlæggende nyt krav til barnets kognition at lære at skelne mellem, om noget er fysisk (dvs., om barnet kan røre ved det), eller om det er noget på en skærm. Fleeer har observeret, at børnehavsbørn øver sig på evnen til at skelne mellem det 'virkelige' billede og skærbilledet, når de for eksempel laver film eller fotograferer med en iPad.

Et andet nyt aspekt i digital leg er bevidstheden om et publikum – er barnet kun i kontakt med mennesker i samme rum, eller rækker interaktionen videre, for eksempel til

sociale medier? Det stiller også nye krav til barnets kognition.

Et tredje aspekt er det, Fleeer kalder for *re-play*, dvs. muligheden for at gense en leg, man har filmet, og bygge videre på den leg.

»Digitalisering kræver, at vi tænker leg på en ny måde. Digitalisering er en ny platform, der giver børn nye muligheder for leg. Det forandrer børns udvikling,« siger Marilyn Fleeer.

Ville Vygotskij blive glad for at se iPad'en i vuggestuer og børnehaver?

»Hans teori er kulturhistorisk, så han ville sige, at samfundet værdsætter disse kulturelle værktøjer. De bliver brugt som en del af hverdagslivet. På den måde passer iPad'en til hans teori, for den er et kulturelt værktøj.

I takt med at flere nye teknologier kommer til, må vi erkende, at de også bliver en del af børns hverdagsliv. Min pointe er, at vi må forstå de digitale redskabers betydning bedre og se på, hvilke nye krav de stiller til børn. Her er det vigtigste, at vi må se på teknologien fra børnenes perspektiv.« ■

MARILYN FLEER

Professor ved Monash University. Hun studerer børns hverdagsliv i samspil mellem familie og institution. Forfatter til en lang række bøger og artikler om børns leg og tidlige udvikling, blandt andet 'Theorising play in the Early Years' (Cambridge University Press, 2014) og 'Play, Learning, and Children's Development' (sammen med Mariane Hedegaard, Cambridge University Press, 2013).

TEKNOLOGI OG DET GODE BØRNELIV

Aarhus Universitet var i samarbejde med LEGO Fonden og it-virksomheden Intel i juni vært for den internationale forskningskonference *Interaction Design and Children 2014 (IDC)*.

IDC afholdes hvert år et sted i verden og samler forskere og industri inden for krydsfeltet teknologi, børn og læring. I år mødtes forskere og virksomheder fra hele verden for at drøfte og debattere den nyeste viden om teknologi og dens betydning for børns udvikling, trivsel og læring. Her var teknologier, forskningsmetoder og teknikker inden for design til og med børn på programmet. Konferencen kredsede om, hvordan børns interaktion med digitale redskaber kan fremme deres kreative udvikling og gøre en positiv forskel i deres hverdag.

Konferencen blev afsluttet hos LEGO Fonden i Billund, hvor alle deltagere sammen med designere og forskere fra LEGO gav bud på udviklingen af nye teknologier, der kan understøtte børns kreativitet og udvikling.

IDC afholdes næste år i Boston.

→ **Læs mere** om konferencen og se hele Marilyn Fleers oplæg på idc2014.org

I hvert nummer stiller Asterisk skarpt på et aktuelt forskningsprojekt fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Denne gang handler det om projektet 'Islam, muslimske familier og danske skoler'.

SKOLEN HAR KUN PLADS TIL **AFSLAPPEDE** MUSLIMER

Børn med muslimsk baggrund oplever, **at der kun er plads til at være muslim på en meget nedtonet måde i den danske folkeskole.** Det viser et nyt forskningsprojekt. Selvom folkeskolen har et ideal om at være rummelig og inkluderende, oplever børnene skolen som et sted, hvor deres religion ikke er relevant, og hvor de ikke kan være religiøse.

Af MATHILDE WEIRSØE

Tørklæder, eid, ramadan, badeforhæng, svømning, halalkød, svinekød, lejrskoler, kirkebesøg, julesange. Det er alle eksempler på konfliktfyldte debatter om mødet mellem den danske folkeskole og muslimske børn. I medierne fremstår mødet mellem den danske skole og børn med muslimsk baggrund typisk som et minefelt. Spørgsmålet er, hvordan den danske folkeskole kan give plads til børn med andre religiøse baggrunde og samtidig holde fast i sine egne traditioner.

Men hvordan oplever børn med muslimsk baggrund mødet med skolen? Det giver et

»Det kan være et udtryk for, at islam kun får plads i den danske folkeskole, **når børnene gennemtrumfer det i konflikt med skolen.**«

Lektor **Laura Gilliam**

nyt forskningsprojekt indblik i. Projektet viser, at børn med muslimsk baggrund anser den danske folkeskole for et sted, hvor deres religion ikke har nogen plads. Det sker,

selvom der i folkeskolen hersker et ideal om rummelighed, der bebuder, at der skal være plads til alle børn.

Antropolog og integrationsforsker Laura Gilliam blev opmærksom på tendensen i løbet af sit feltarbejde i en 8. klasse på en skole med en betydelig majoritet af børn med anden etnisk baggrund end dansk. Her har 70 procent af eleverne anden etnisk baggrund end dansk, og af disse elever har 90 procent muslimsk baggrund.

Lige fra starten bed hun mærke i, at børnenes lærere og skolelederen beskrev mødet mellem islam og de forskellige kulturer og deres skole som uproblematisk og harmonisk.

»Lærere og skoleleder beskrev det som en god skole, hvor integrationen gik godt. >

TRO MED I SKOLE?

En del børn oplever, at deres tro helst skal pakkes væk i skolen. Men her er det børn i en 1. klasse på Ålholm Skole, der som en af de få underviser eleverne i andre religioner end kristendom.

OLOFFOT

Og når jeg spurgte til religion, og hvordan skolen håndterer børn med muslimsk baggrund, understregede de, at det var ganske uproblematisk, og at religion ikke spillede nogen rolle. Skolen var også præget af en god stemning og engagerede lærere, der ikke så skævt til de etniske minoritetsbørn på den måde, som jeg har set det på andre skoler. Men i praksis indebærer idealet for religion i skolen, at børnene skulle undgå markeringer af religiøse forskelle, nedtone religionens betydning i skolen og ikke identificere sig som muslimer, men netop bare som børn i skolen,« siger Laura Gilliam, lektor i pædagogisk antropologi ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU).

Lighedsideal skaber tabu

Laura Gilliams formål med undersøgelsen var netop at analysere, hvilken betydning skolens håndtering af religion – og især af islam – har for den måde, børn med muslimsk baggrund forstår og praktiserer deres religion på i skolen. Igennem sit feltarbejde erfarede hun, at skolens håndtering af dette er baseret på et ideal om lighed, tolerance og fælles humanitet, men at det ideal samtidig indebærer implicite forståelser af, hvad man kan samles og være enige om. Det giver grobund for en mængde tabuer, som egentlig betyder, at

»Skolen er ikke det sted, hvor børnene får input til, hvad det vil sige at være muslim i Danmark. De må gå andre steder hen. For eksempel til deres forældre eller til koranskolerne.«

Lektor **Laura Gilliam**

elever med muslimsk baggrund ikke oplever religionens rolle i skolen helt så harmonisk og uproblematisk som lærerne.

»Forskelle bliver af lærerne opfattet som potentielle skel- og konfliktskabende. Frem for at tale om religiøse forskelle mellem børnene insisterede de på at markere lighederne. Den etniske og religiøse mangfoldighed blev fremhævet som noget positivt på skolen, men i praksis er det tolerancen for forskellene, der hyldes, mens forskellene i sig selv nedtones. Lærernes mantra er: 'Vi er slet ikke så forskellige, vi har faktisk meget til fælles', fortæller Laura Gilliam. Faren ved denne

ellers velmente praksis er, påpeger hun, at børnene på den måde lærer, at forskelle er problematiske og noget, man nedtoner, for at man kan leve sammen på civiliseret vis.

Jul uden Jesus

Ideallet om at nedtone religion kan virke paradoksalt, når skolen samtidig giver plads til kristendommen både i undervisning og i traditioner. Men Laura Gilliams undersøgelse peger på, at idealet også har betydning for den måde, kristendommen håndteres på i skolen. Den danske folkeskole har tidligere kunnet forstå sig selv som en sekulær institution på trods af sine mange kristne elementer. Men tilstedeværelsen af de muslimske børn og forældre og idealet om, at forskelle skal nedtones, betyder, at også kristendommen nedtones, og at skolen bliver mere sekulariseret. Kristendommen er dog ikke desto mindre stadig privilegeret i skolen, påpeger hun.

»Kristendommens centrale position sikres i høj grad ved at tilpasse den til skolens formål og redefinere viden om kristendom og kristne traditioner som skolekultur og dansk kultur, som børnene allerhelst skal indordne sig under,« siger Laura Gilliam og fortæller om en lærer, der stolt fortalte, at ingen af hendes muslimske elever var fritaget fra kristendomstimerne.

ISLAM, MUSLIMSK FAMILIER OG DANSKE SKOLER

En gruppe forskere har i et tværfagligt forskningsprojekt undersøgt, hvordan islam bliver forstået, praktiseret og konstrueret af børn, familier, lærere og skoleledere i folkeskolen.

Om forskningsprojektet

En voksende del af eleverne i den danske folkeskole – cirka syv procent – har muslimsk baggrund. Laura Gilliams delprojekt, som artiklen her på siderne handler om, indgår i et større forskningsrådsfinansieret tværfagligt forskningsprojekt med fokus på disse elever. Det store projekt hedder 'Islam, muslimske familier og danske skoler' og har gennem forskellige undersøgelser og metoder udforsket, hvordan religion generelt, men islam mere specifikt, bliver forstået, praktiseret og konstrueret af børn, familier,

lærere og skoleledere omkring danske folkeskoler i forskellige dele af landet.

Islam i skolen //

Projektet giver et indblik i, hvordan de enkelte folkeskoler på det praktiske plan forholder sig til elever med en anden religiøs baggrund og især elever med en muslimsk baggrund.

Islam i familien //

Projektet undersøger, hvilke konsekvenser mødet med folkeskolen har for islam og muslimske børn og familier i Danmark.

Religion i skolen //

Projektet ser også nærmere på religion, der historisk har haft en central position i folkeskolen, og hvordan båndet

mellem skole og kristendom påvirkes af en voksende religiøs mangfoldighed.

Projektet blev afsluttet med en stor konference på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) i december 2013. Se materiale fra konferencen på konferencer.au.dk/islam-muslimske-familier-og-danske-skoler.

Forskerne bag

Det tværfaglige projekt er ledet af Mark Sedgwick fra Islam and Arab studies, AU. Derudover deltager

- **Laura Gilliam**, Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU)
- **Lene van Kühle** og **Sidsel Vive Jensen**, Religionssociologi, AU
- **Sally Anderson** og **Iram Khawaja**, Institut for Uddannelse og Pædagogik, AU
- **Marianne Holm Pedersen**, Dansk Folkemindesforskning under Det Kongelige Bibliotek
- **Christian Suhr Nielsen**, Antropologi på AU

→ Læs mere på schoolislam.dk

Om delprojektet

Laura Gilliams delprojekt er baseret på fire måneders feltarbejde på en københavnsk folkeskole med 70 procent etniske minoritetsbørn, hvoraf størstedelen har muslimsk baggrund. Projektet havde til formål at undersøge, hvilken betydning den danske skoles

håndtering af religion og især af islam har for den måde, børn med muslimsk baggrund forstår og praktiserer den muslimske identitet og religion i skolen.

Sådan gjorde forskeren

Under feltarbejdet lavede Laura Gilliam deltagerobservation i en 8. klasse, på skolens lærerværelse og dagsobservationer i fire andre klasser på skolen. Hun lavede også deltagerobservationer til forskellige arrangementer som kirkebesøg, julemorgensamlinger, spiseordning, lærermøder etc. Herudover interviewede hun klassens elever og lærere samt skolelederen og andre lærere på skolen.

Laura Gilliam har tidligere lavet studier på andre skoler med etniske minoritetsbørn og har i alt lavet 1½ års feltarbejde i danske skoler. Hendes analyser trækker også på materiale fra disse projekter, og især på et tidligere projekt om etniske minoritetsbørns identitets erfaringer i en københavnsk folkeskole med 40 procent etniske minoritetsbørn.

Det fandt forskeren ud af

Religion er en brik i børnenes personlige udvikling // Den måde religion, religiøse identiteter og normer for religiøsitet indgår i børns liv i skolen er ikke blot påvirket af, hvad børnene er socialiseret til hjemmefra

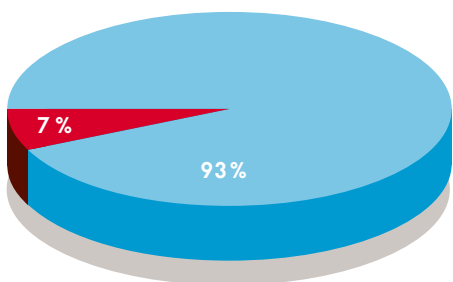
men også af de sociale relationer i skolen. Religiøsitet er på den ene side et personligt forhold, men indgår også i skolen på samme måde, som andre sociale kategorier, som køn, alder og etnicitet. Religiøsitet, religiøse normer og den muslimske identitet forhandles, får skolebetydninger og trækkes ind i det sociale spil om status og identitet i skolelivet. Det kan skabe meget forskellige normer for religiøsitet i forskellige klasser.

Relationen mellem børn og lærere er vigtig //

Relationen mellem børn og lærere, og relationen mellem, hvad børnene forstår som muslimer og danskere i skolen er central for, om det at være muslim tales ind i en konfliktuel eller mere harmonisk relation til skolen. I de fleste klasser er der måder at være religiøs og muslim på, der er accepterede blandt børnene og andre, der bliver forkerte.

Lærerne har idealer om religiøs tolerance //

Lærerne holder generelt fast i, at religion og religiøsitet ikke bør være relevant for børnenes interne relationer. Dette er båret af idealer om religiøs tolerance, og om at skolen skal være et sted, hvor børn mødes som børn og individer, men ved at undgå religiøsitet som emne, overlader lærerne det til børnene at forhandle disse ting.

■ Muslimsk baggrund ■ Anden baggrund

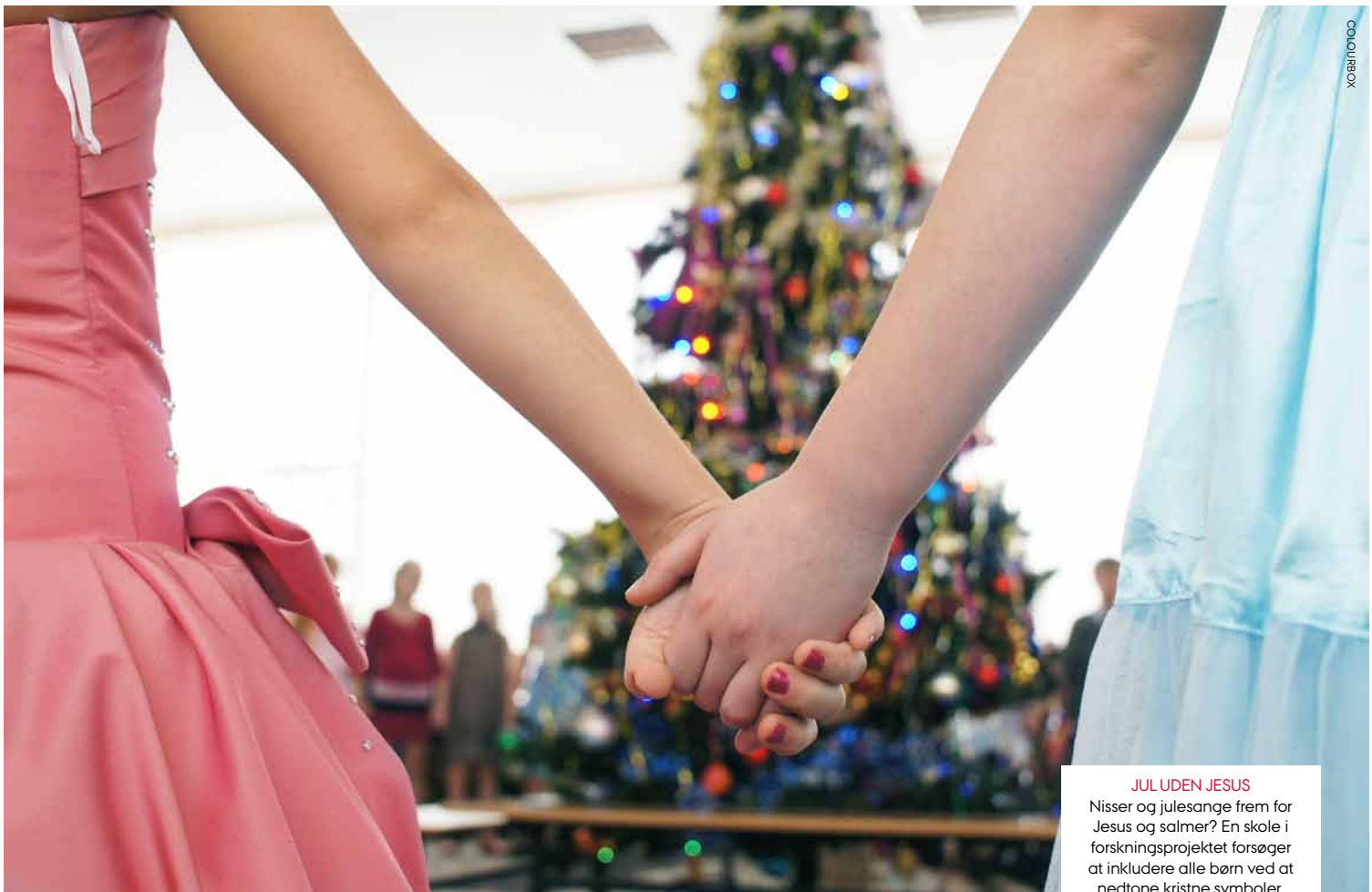
Forvandlingen af kristendom til skolekultur ses for eksempel ved ritualerne og fejringen omkring jul. Skolens forsøg på at opretholde en kristen og dansk tradition og inkludere alle børn uden at markere religiøse forskelle imellem dem betød, at de udelod de fleste kristne symboler til juleafslutningen. Her stod den på nisser frem for Jesus, og i stedet for julesalmer sang de julesange som for

eksempel Julebal i nisseland eller populære amerikanske popstjerners julehits.

»Julefejringen ligner umiddelbart sig selv, men man har fjernet de sidste rester af den kristne fejring af Jesu fødsel og i stedet gjort det til en børnefest, der fejrer skolens fællesskab, men som også markerer skolens danskhed netop gennem sine kristne referencer,« siger Laura Gilliam.

Nej tak til den overdrevne muslim

I sine fire måneder på skolen oplevede Laura Gilliam, at de elever, der havde muslimsk baggrund, generelt ikke blev omtalt som muslimer eller opfattet som religiøse personer. Dette bundede i en intention om ikke at sætte børn i kasser og først og fremmest betragte dem som børn. Hun citerer skolelederen for at sige:

JUL UDEN JESUS

Nisser og julesange frem for Jesus og salmer? En skole i forskningsprojektet forsøger at inkludere alle børn ved at nedtone kristne symboler.

»Vi tænker jo, at det er skolens børn. Børn kommer med forskellige forudsætninger. Nogle er religiøse. De har alle sammen det med, at de snakker et andet sprog derhjemme. Det er jo det, der er vores udgangspunkt. Vi tænker aldrig børn i grupper.«

Men hvor nedtoningen af religion på mange måder tjener et inkluderende formål, kan det også udgrænse nogle børn, som identificerer sig som muslimer og oplever, at deres religion ikke har hjemme på skolen.

»Det kan passe mange af de muslimske børn godt at nedtone religionen, især i skoler med et mindretal af børn med muslimsk baggrund. De har ikke lyst til at fremstå anderledes. Derudover er mange børn med muslimsk baggrund kun moderat praktiserende og identificerer sig ikke stærkt som muslimer. Men de børn og unge, der går meget op i deres religion i andre sammenhænge, undgår også at tale om islam, når lærerne er der, og sørger for at sige det, lærerne gerne vil høre i timerne. I mine interview fortæller flere af dem, at de oplever, at man helst skal tale om ligheder mellem kristendom og islam

og være 'afslappet muslim' i skolen,« fortæller Laura Gilliam.

Den afslappede muslim står i kontrast til den 'overdrevne muslim', som eleverne selv udtrykker det.

»Den overdrevne muslim følger sin tro mere og taler mere om islam, og især de store børn ved, at det i lærernes ører kan lyde som fundamentalisme og radikalisering. Og den slags muslim ønsker man ikke i skolen. Det fornemmer børnene, så de pakker religionen væk, når de er i skole,« forklarer Laura Gilliam.

Det kom til udtryk, da hun interviewede drengen Karim:

Laura: Hvor er du mest religiøs?

Karim: Derhjemme?

Laura: Derhjemme? Okay. Hvad sker der så med dig, når du kommer over i skolen?

Karim: Der skal jeg passe ind. Uden at være den der overdrevne muslim. Jeg kan derhjemme, for at fedte for mor eller noget. Ikke sådan fedte vel?

Laura: Nej, men sådan tilpasse dig hende?

Karim: Gøre mor glad.

Laura: Og herovre ville det ikke være velanset, hvis du var så, hvad skal man sige, religiøs som du er derhjemme?

Karim: Der er det ikke så godt. Det kan man ikke lide.

Laura: Hvem kan ikke lide det?

Karim: Alle. Så er man sådan: »Argh, han er sådan overdrevet muslim. Altså rolig nu.«

Elever med muslimsk baggrund oplever ofte, at de skal tilsidesætte religionen i skolen, for her er det viden og ikke tro, der gælder. Religionen er kun accepteret som et overfladisk lag. De må godt være muslimer – men på den afslappede måde. Trods mange gode intentioner er det et problem, fordi mange børn ender med at skulle udelukke vigtige aspekter af sig selv og deres liv i skolen. De oplever også, at de religiøse normer, de lever efter derhjemme, ikke gælder i skolen. Det spiller ikke bare ind på elevernes religiøse adfærd, men på deres adfærd i det hele taget.

»Nogle af dem oplever, at de ikke kan være de gode muslimer, de er opdraget til at være, og at de derfor opfører sig dårligere i skolen, fordi de muslimske leveregler ikke gælder

dér. De har fået en oplevelse af, at religion ikke er relevant i skolen, der derfor bliver et sted, hvor de moralske regler er suspenderet,« siger Laura Gilliam.

Udforsker ungdomskultur

Sagen er her, at skolens nedtoning af religion falder sammen med de interne adfærdsnormer mellem mange børn og unge i skolen. Eleverne i den 8. klasse, Laura Gilliam fulgte, stræber ligesom de fleste andre teenagere efter at være seje og populære i klassen. Det, fortæller en af drengene, demonstrerer man som dreng ved at være parat til at råbe højt, småstjæle, ryge og slå om nødvendigt – adfærdsformer, der ligger langt fra opskriften på den gode muslim.

»Det var sejt at være 'indvandrer' og tilhøre kategorien muslim, men man må endelig ikke gå for meget op i islam. Så også i denne gruppe af fortrinsvis muslimske drenge skal man være afslappet muslim,« siger Laura Gilliam.

Dette passer flere af de unge godt, mens andre synes, det er svært. Blandt hendes informanter er der tre unge drenge, der går regelmæssigt i moské og studerer islam uden for skolen, men selvom de er venner, taler de aldrig med hinanden om islam på skolen. Det er nemlig ikke kun lærerne, der peger på, at religion ikke er relevant i skolen. Også eleverne – selv de stærkt troende muslimer – oplever, at de må lade religionen blive hjemme for at blive accepteret blandt lærerne, og må bande og spille seje overfor deres kammerater. Og det nager dem. Som Khalid formulerer det: »I skolen er jeg ikke en rigtig muslim. I moskéen og derhjemme er jeg en rigtig muslim, (...) for der bander jeg ikke og sådan noget.«

For pigernes vedkommende går dilemmaet på, at den gode muslimske pige er en stille og tilbageholdende pige, mens den pige, der får status i klassen, er den højlydte type, der gør sig bemærket og snakker med drengene.

»Noget tyder på, at i og med skolen nedtoner religionen og fremstiller den som irrelevant i skolen, baner den vej for, at de unge får mere plads til at efterleve adfærdskrav i ungdomskulturen – netop fordi de løsriver sig fra de normer, de forbinder med forældre og islam. Og på godt og ondt giver det de unge flere muligheder for at udforske og tilpasse sig andre adfærdsnormer end dem, religionen foreskriver,« siger Laura Gilliam.

Dyrker islam i protest

Men det kan også gå den anden vej – mod en stærkere dyrkelse af islam. Laura Gilliam har

»Den overdrevne muslim følger sin tro mere og taler mere om islam, og især de store børn ved, at det i lærernes ører kan lyde som fundamentalisme og radikaliserings. Og den slags muslim ønsker man ikke i skolen.

Det fornemmer børnene, så de pakker religionen væk, når de er i skole.«

Lektor Laura Gilliam

både i denne undersøgelse og tidligere undersøgelser set en tendens til, at hele klasser med mange muslimske elever kan begynde at dyrke islam mere åbenlyst, når der opstår konflikt med klassens lærere.

»Hvis der er en god relation mellem de muslimske elever og deres lærere, går eleverne generelt med på præmissen om, at religion ikke hører til i skolen. Men hvis relationen brister, og der opstår en konflikt mellem en gruppe elever og lærere omkring en klasse, så kan et fællesskab omkring at være muslim poppe op som reaktion. Og i disse tilfælde defineres islam ofte som noget, der står i modsætning til skolens danskhed. Det kan være et udtryk for, at islam kun får plads i den danske folkeskole, når børnene gennemtrumfer det i konflikt med skolen,« forklarer hun. Hun understreger dog samtidig, at der også kan være helt andre årsager, som knytter sig til elevernes udvikling og forsøg på statusmarkeringer.

»Den eksplicitte dyrkelse af islam kan også indgå som del af et socialt positioneringsspil i klassen på samme måde, som køn gør det i andre klasser. I begge tilfælde er det dog oftest udtryk for, at nogle enkelte børn – ofte drenge – i klassen trækker, hvad lærerne kalder 'religionskortet' for at få status i klassen,« siger Laura Gilliam.

Når islamdyrkelsen bliver eksplicit, stejler lærerne. De bliver bekymrede, fordi de ser

det som udtryk for radikaliserings og fundamentalisme. Men Laura Gilliam mener, at bekymringen er om ikke ubegrundet så i hvert fald forkert rettet.

»Det handler ofte mere om maskulinitet og om måder at fremhæve den på, eller om at protestere mod marginalisering eller diskrimination i skolen. Her giver religion børn og unge en anden måde at definere på, hvad der giver status, end den som skolen advokerer for,« forklarer hun.

Hun ser også, at elever med muslimsk baggrund, der eksplicit dyrker islam i skolen, ofte har oplevet en dårlig relation til lærere. I disse tilfælde vender de sig mod en mere regelret version af islam i et forsøg på at få en alternativ status i klassen og i skolen. Dette kan bekymre mange lærere, men betyder ikke, at eleverne er på vej til at blive små fundamentalister. Men for dem og de andre børn med muslimsk baggrund er der ikke meget hjælp at hente i skolen i forhold til at håndtere de udfordringer og den svære balancegang, de måske oplever.

»Skolen er ikke det sted, hvor børnene får input til, hvad det vil sige at være muslim i Danmark. De må gå andre steder hen. For eksempel til deres forældre eller til koranskolerne, men man ser også en masse intern forhandling mellem børn og unge om, hvordan man er muslim på den rigtige måde i Danmark,« siger Laura Gilliam.

Et nærliggende spørgsmål er derfor, om det ikke netop baner vej for den frygtede radikaliserings og fundamentalisme.

Næppe, lyder forskerens vurdering. For Laura Gilliam ser ingen faretruende røde lamper blinke. Men religion kan bestemt være en vigtig del af børn og unges identitetsprocesser, understreger hun.

»Der er selvfølgelig nogle, der finder mening i at gå den vej. Men vi skal i højere grad forstå eksplicitte udtryk for islam og dyrkelse af den muslimske identitet i skolen som indlæg i den sociale positionering i klassen eller i den lokale ungdomskultur – og hvordan denne er relateret til normer i det danske samfund,« lyder Laura Gilliams vurdering. ■

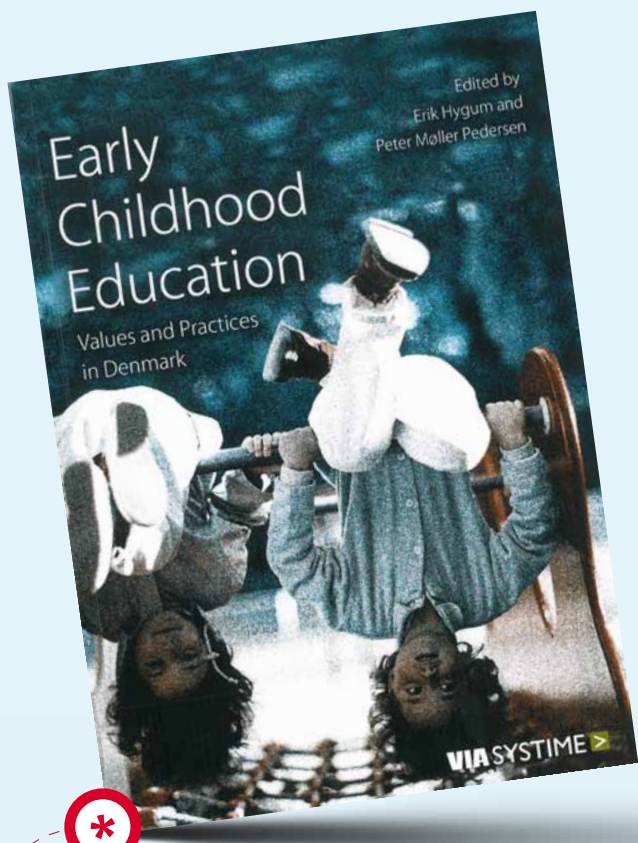

Laura Gilliam

Lektor, ph.d. i pædagogisk antropologi, Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Har blandt andet skrevet 'De umulige børn og det ordentlige menneske – Identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn' (2009) og sammen med Lektor Eva Gulløv 'Civiliserende Institutioner. Idealer og distinktion i opdragelse' (2012).

NYE BØGER

Asterisk-redaktionen modtager løbende nye forskningsbaserede udgivelser om pædagogik, læring, kompetenceudvikling og uddannelse. Her er et udvalg af efterårets aktuelle udgivelser.

EARLY CHILDHOOD EDUCATION – values and practices in Denmark

Erik Hygum og Peter Møller Pedersen (red.)

Med formålet at sætte fokus på grundlæggende pædagogisk viden og værdier i danske børnehaver præsenterer bogen et udvalg af aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter inden for dansk førskoleundervisning.

VIASYSTIME

LÆRINGENS BIOLOGI OG UNDERVISNING DER VIRKER

Kaj Smedemark

I bogen beskrives den plastiske hjernes særlige forkærlighed for at søge efter sammenhænge, læring og

hukommelse, sprogets tegnudvikling, forholdet mellem følelser og læring samt behovet for underviseren som den abduktive praktiker, der præsterer undervisning, der virker. Der anvises konkrete tiltag til virkningsfuld undervisning.

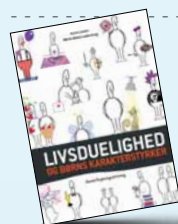
KLIM

PROFESSIONER UNDER PRES

Gitte Sommer Harrits m.fl. (red.)

Det centrale spørgsmål i bogen er, hvad der grundlæggende konstituerer den status, en profession i praksis kan gøre krav på, samt hvordan denne status udfordres gennem nye former for styring af den professionelle praksis.

VIASYSTIME

LIVSDUELIGHED OG BØRNS KARAKTERSTYRKER

Anne Linder og Mette Marie Ledertoug

Gennem en forankring i den positive psykologiske teorier og metoder er det bogens målsætning at vise, hvordan et barns færdigheder, ressourcer og potentialer kan sættes i spil gennem en styrkebaseret tilgang.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

SPROG, KOMMUNIKATION OG PSYKOLOGI – på den pædagogiske assistentuddannelse (PAU)

Gert Bonde Nielsen

Bogen er målrettet faget 'sprog, kommunikation og psykologi' på den pædagogiske assistentuddannelse og har som erklæret mål at give den pædagogiske assistent et grundlæggende fundament for at vide og vurdere, hvad der rører sig mennesker imellem – såvel sprogligt som kommunikativt og psykologisk.

FRYDENLUND

PRAKSISMANUAL

– samarbejde mellem museer, læreruddannelser, skoler

Tina Seligmann (red.)

I tre år har 30 museer og 13 læreruddannelser arbejdet sammen om at udvikle og innovere praksis i projekt Learning Museum. Målet har været at styrke kommende læreres brug af museernes ressourcer samt udvikle museernes undervisningsafdelinger. Resultatet er blevet denne praksismanual, der deler ud af erfaringerne.

MUSEET FOR SAMTIDSKUNST

FRITIDSPÆDAGOGIK, FAGLIGHED OG FÆLLESSKABER

Charlotte Højholt, Dorte Kousholt og Anja Hvidtfeldt Stanek

Denne bog sætter fokus på de særlige fritidspædagogiske bidrag til børnelivet. Den ser nærmere på den pædagogiske faglighed i forhold til at understøtte og tilrettelægge betingelser for børns fælles hverdagsliv, læring og udvikling.

DAFOLO

NÅR DET ALDRIG ER GODT NOK – en guide til perfektionistiske børn og unge

Jens Henrik Thomsen

Perfektionistiske børn og unge stiller alt for store krav til sig selv, og det kan få negative konsekvenser. Bogen giver børnene værktøjer til at få noget godt ud af perfektionismen.

FRYDENLUND

VELFÆRDSLEDELSE – mellem styring og potentialisering

Niels Åkerstrøm Andersen

og *Justine Grønbaek Pors*

Bogen sætter fokus på kompleksiteten i offentlig ledelse og kortlægger dynamikkerne i en offentlig sektor, hvor styring sameksisterer med innovation, udvikling og potentialisering.

HANS REITZELS FORLAG

MIT UROLIGE BARN

– guide til en bedre hverdag

Helle Kjærgård

Bogen giver forskellige mulige forklaringer på barnets uro og på, hvorfor det er så svært at opdrage urolige børn. Forfatteren kommer med forslag til, hvad forældre og andre tæt på et uroligt barn kan gøre for at skabe mere ro og få et bedre samspil med barnet.

FRYDENLUND

SYSTEMTEORI OG DIDAKTIK

Tina Bering Keiding og Ane Qvortrup

Didaktikbegrebet har i de senere år spredt sig fra grundskoleområdet til hele uddannelsesfeltet. Denne bog præsenterer didaktikken i en systemteoretisk belysning, hvor der ligger didaktiske overvejelser til grund, når man underviser med fokus på læring og elevernes egne læreprocesser.

HANS REITZELS FORLAG

RESILIENSPROCESSER

Ida Skytte Jakobsen

Resiliens bliver ofte brugt som betegnelse for det fænomen, at nogle mennesker klarer sig godt trods betydelig modgang eller traumer. Bogen er en introduktion til begrebet resiliens og fortæller blandt andet, hvordan viden om resiliensprocesser kan bruges til at styrke disse relationer i praksis.

AKADEMISK FORLAG

ELEVENS LÆRING OG UDVIKLING

Sanne Lillemor Hansen
og Hanne Schneider (red.)

Bogen handler om, hvordan man skaber fællesskaber og leder læreprocesser, og om, hvilke kompetencer læreren må have for at bidrage til elevernes læring og udvikling i sociale relationer.

GYLDENDALS LÆRERBIBLIOTEK

PÆDAGOGENS GRUNDFAGLIGHED

Ida Kornerup og Torben Næsby (red.)

Denne grundbog til pædagoguddannelsen giver forskningsbaseret viden om specifikke temaer og peger på handlemuligheder, metode og didaktik i forhold til pædagogisk arbejde.

DAFOLO

NY PÆDAGOGISK OPSLAGSBOG

Lone Bæk Brønsted m.fl. (red.)

Bogen består af en række fremstillinger af aktuelle begreber, fænomener og tankegange i det pædagogiske univers. Den leverer en række bud på, hvordan pædagogiske spørgsmål kan analyseres i en tid, der efterspørger stadig mere dokumentation og begrundelse for pædagogiske handlinger.

HANS REITZELS FORLAG

LEDELSE AF LEDELSE

Frode Boye Andersen (red.)

Denne bog forfølger spørgsmålet om anden ordens ledelse i organisatorisk sammenhæng. Med perspektiver som organisationer, netværk, koalitioner og lokale relationer bidrager forfatterne til belysningen af anden ordens ledelse som begreb for ledelse i moderne organisationer.

VIASYSTIME

DEN ETISKE EFTERSPØRGSEL – i pædagogik og uddannelse

Ane Qvortrup, Dion Rüsselbæk Hansen og Marianne Abrahamsen (red.)

Denne antologi beskæftiger sig med etik inden for alle niveauer af

uddannelsessystemet og med de spørgsmål, etiske dilemmaer og paradokser, som studerende, pædagoger, lærere og ledere mødes med.

KLIM

DELTAGELSE & FORSKELLIGHED

Mette Molbæk (red.), Christian Quvang og Lotte Hedegaard-Sørensen

Bogen tilbyder en indføring i det inklusions- og specialpædagogiske fagområde og kan læses som både en generel introduktion til inklusion for færdiguddannede lærere og som en grundbog for lærerstuderende.

VIASYSTIME

SYNLIG LÆRING OG LÆRINGENS ANATOMI

John Hattie og Gregory Yates

Gennem en forskningsbaseret gennemgang af påstande og myter om læring er det bogens mål at løfte debatten om, hvilke initiativer der i størst omfang øger kvaliteten af undervisningen i skolen.

DAFOLO

MORGENDAGENS PÆDAGOGER

Anja Kastrup Jensen

Bogen introducerer grundlæggende pædagogisk viden beregnet til at styrke kommende og nuværende pædagogers grundfaglighed. Den er tematisk opbygget og veksler mellem forskningsbaserede kapitler og kapitler rettet mod anvendelse i praksis.

AKADEMISK FORLAG

HVAD DER VIRKER I INKLUDERENDE UNDERVISNING

David Mitchell

I bogen fremlægges 27 forskellige evidensbaserede undervisningsstrategier til brug i klasseundervisningen. Strategierne kan læses uafhængigt af hinanden, hvorved bogen også kan anvendes som et opslagsværk, hvori der også gives konkrete vejledninger om implementering af strategierne samt råd om risici.

DAFOLO

PÆDAGOG I SKOLE OG FRITID – perspektiver på tværprofessionelt samarbejde i skolen

Tom Ritchie og Ditte Tofteng (red.)

For pædagoger indeholder den nye skolereform ikke alene krav og udfordringer – den skaber også muligheder. Denne bog handler om disse muligheder og har til formål at klæde pædagoger og pædagogstuderende på til opgaven.

BILLESØ & BALTZER

FLERSTEMMIG VEJLEDNING

Asbjørn Kärki Ulvestad

og Freja Kärki Ulvestad

Bogen diskuterer forskellige sider af vejledning i det moderne samfund. I første del bliver vejlederens møde med den, der bliver vejledt, drøftet. Bogens anden del sætter vejledning ind i det senmoderne samfunds kontekster, mens tredje del omhandler udviklings- og professionsfaglighed i vejledning.

KLIM

SPROGETS MILEPÆLE

Helle Iben Bylander og

Trine Kjær Krogh

Mange dagplejere, sundhedsplejersker, pædagoger og børnehaveklasseledere er i tvivl om, hvad et barn sprogligt forventes at kunne på et givent alderstrin. I denne bog præsenteres derfor en række forskningsbaserede, sproglige milepæle, der kan anvendes som målestok for at vurdere, om et barn har behov for støtte til den sproglige udvikling.

DAFOLO

STØJENDE STYRING

Justine Grønbech Pors

I dag står folkeskolen over for et dobbelt krav om både at styre og fremelske ustyrlighed. Forfatteren viser, hvorfor det ikke nødvendigvis er sådan, at der kommer mere styr på folkeskolen, blot fordi der sættes på mere ledelse.

NYT FRA SAMFUNDSVIDENSKABERNE

INNOVATION I UDDANNELSE OG PROFESSION

Hanne Kathrine Kallesøe og Lars Bergholdt

Ved hjælp af forfatternes stagegate-model søger bogen at give svaret på, hvordan man iværksætter innovativ udvikling i uddannelser og tilhørende professioner. Målet er, at studerende og uddannede praktikere får kompetencer og inspiration til at løse velfærdssamfundets udfordringer.

FRYDENLUND

PÆDAGOGISK IDRÆT – læring og bevægelse i skole og fritid

Peter Büchner Hede

Bogen giver læseren en beskrivelse af begrebet Pædagogisk idræt og den teoretiske ramme, der danner grundlag for metoden. Der gives konkrete forslag til hvordan pædagoger og lærere kan give aktiviteter et twist, så de understøtter børns læring, udvikling og trivsel.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

TIDSSKRIFTER

UP

Nr. 2, 2014: Tema: Praktikken i den nye læreruddannelse

0-14 NUL TIL FJORTEN

Nr. 2, 2014: Tema: Børn, motorik, sansning, bevægelse

PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT

Nr.3, 2014: 50 års jubilæum: Mellem fortid og fremtid

PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT

Projekt nr. 31: Nye perspektiver på mobning

PSYKOLOGISK SET

Nr. 94: Tema: Religion og spiritualitet

HVAD OPTAGER FORSKEREN?

Den ensomme forsker i elfenbenstårnet hører fortiden til. I dag skal forskerens viden ud i verden til dem, den berører. Men hvad berører forskeren? Asterisk stiller i hvert nummer spørgsmålet til en forsker – denne gang til **Lotte Hedegaard-Sørensen**.

VI MÅ VÆRNE OM SPECIAL- PÆDAGOGISK VIDEN

Stadig flere specialpædagogiske institutioner lukker og slukker, og med dem forsvinder vigtig specialpædagogisk viden. **Folkeskolens mål om øget inklusion fordrer samarbejde med specialpædagogik, hvis ikke børnene skal blive de store tabere**, mener **LOTTE HEDEGAARD-SØRENSEN**.

Fortalt til **KNUD HOLT NIELSEN**

EN KÆMPE DIVERSITET I SKOLEN

Diversiteten i skolen er omfattende og mangesidig. Hvad stiller det af krav til undervisningen, at elever er meget forskellige? I samarbejde med forskningsafdelingen på professionshøjskolen UCC har jeg det seneste års tid arbejdet på et forskningsprojekt i folkeskolen med fokus på differentiering. Jeg har i mange år arbejdet med forskningspro-

jekter, der har haft fokus rettet mod lærernes praksis og måde at være professionelle på i undervisningssituationer.

Der er ganske mange specialpædagogiske problemstillinger i den danske folkeskole, og de fordrer fagpersoner, som ved noget om at arbejde specialpædagogisk. Hvad er forskellen på at være en dygtig lærer inden for det specialpædagogiske felt og at være en dygtig lærer inden for det almenpædagogiske felt? Hvad sker der, når der i et undervisningslokale også er elever med diagnoser som Aspergers, autisme eller ADHD – eller elever i socioemotionelle vanskeligheder på grund af ringe omsorgsevne hos forældre?

Det er meget vanskeligt at se, hvordan det skal kunne lykkes, hvis vi fortsat tænker, at én lærer skal kunne klare alt dét. Altså én lærer, én lektion, én klasse. Med den aktuelle inklusionsdagsorden kan der rykke flere udfordringer ind i klassen. Samarbejdet mellem flere faggrupper og flere forskellige faglige perspektiver er for mig at se en kommende stor udfordring at få udforsket og udviklet.

MÆGTIGGØR LÆRERNE

Jeg arbejder med at udvikle en forsknings-tilgang, som både rummer en ambition om at forske kritisk i læreres praksis og samtidig udvikle undervisningen sammen med lærere. Jeg arbejder meget med praksisfortællinger. Det er en metode til at indfange situationer i praksis. Det gør jeg med henblik på, at lærerne bliver subjekter selv. Lærerne skal blive dygtigere til sammen med forskere at sætte ord på, hvad det er, de kan, og hvilke udfordringer de oplever at stå med. Vi har virkelig brug for at få 'mægtiggjort' lærerne igen. Det er tydeligt, når man forsker sammen med lærere, at de meget hurtigt opdager, hvor meget de faktisk kan, og hvor meget de faktisk ved.

Et godt eksempel er, at hvis jeg spørger lærerne, hvilke teorier de trækker på, og hvordan de arbejder teoretisk, så kigger de på mig, som om de ikke kan svare på det. For eksempel svarede en lærer, 'jeg tror nok, at jeg på seminariet læste noget Thomas Ziehe, som jeg var meget optaget af'. Og så spørger jeg: 'Hvordan bruger du så Thomas Ziehe i dit arbejde, bruger du ham?'. Så lyder svaret med en noget flov stemme: 'Næh, egentlig ikke'. Men når jeg så skriver nogle situationer ned fra lærernes praksis og beder dem om at gøre det samme, så viser der sig et helt andet billede. Når jeg i interviewsamtalerne spørger til situationerne, og hvad de kalder dem fagligt, så sætter de rask væk ord på. Pludselig vælter det ud af dem: Medbestemmelse, selvbestemmelse, respekt, værdighed, anerkendelse. Det er super spændende i den aktuelle inklusionsdiskussion, hvor det hævdes, at lærerne ikke vil og ikke kan. Jamen det vil de gerne, og de kan meget allerede, når du kommer tæt på, men lærerne mangler nogle specialpædagogiske erfaringer og værktøjer.

Både specialpædagogik og almenpædagogik handler om nogle af de samme ting, blandt andet at få en børnegruppe til at fungere og agere fornuftigt med hinanden. Pædagogik og didaktik er nogle helt centrale komponenter begge steder, og det er mit forskningsfelt

POLIFOTO

✳
INKLUSION
Når specialpædagogiske institutioner lukker, ender mange af børnene i almenskolen. Men den specialpædagogiske viden går tabt, og det kan være fatalt.

at prøve på at beskrive, hvordan didaktik, inklusion og specialpædagogik spiller sammen. Folkeskolelæreren er i kontakt med en lang række andre fagligheder – specialskolelæreren, psykologens, AKT-vejlederens, høre-læse-konsulentens og pædagogens. Vi skal sætte gang i systematiske faglige dialoger, så vi kan få udvekslet viden i forhold til praksis.

FOR MEGET IDEOLOGI – FOR LIDT PRAKSISVIDEN

Udviklingen af skolen har i flere år været underlagt en inklusionsmålsætning, der er præget af alt for meget ideologi og teori og alt for lidt praksisviden. Inklusionsdiskussionen har ikke været forankret nok i de konkrete problemstillinger, som lærere og pædagoger står i. Vi bør i langt højere grad diskutere, hvordan man får gearet folkeskolen endnu bedre til at håndtere specialpædagogiske arbejdsopgaver, for eksempel med ressourcecentre og specialpædagoger. Fokus bør være på, hvordan man får transformeret noget af den viden, vi har fra det specialpædagogiske felt, ind i almenskolen.

Et af de kæmpe problemer, vi står med lige nu, er det vidensstab, vi oplever, når specialpædagogiske institutioner nedlægges som følge af besparelser i forlængelse af inklusionsmålsætningerne. Kommunerne overfører børnene – og muligvis også pengene – til almenskolen, men den specialpædagogiske viden og erfaringsopsamling bliver ikke overført. Når institutioner med mere specialiserede former for viden nedlægges, og denne viden ikke får en ny plads, så taber vi flere års indhentet viden, kompetencer og erfaringer.

Taberne i det spil bliver børnene. Alle børnene. Der er vigtig viden, som vi skal holde fast i på nogle hensigtsmæssige måder. I lokalmiljøerne, i grundskolen, i folks hverdagsliv osv.

Jeg er meget kritisk over for den måde, man så at sige har 'af-specialiseret' specialpædagogikken på. Man har længe ment, at man skulle lægge vægten på det, man betragter som kerneopgaverne, at børn skal være i deres egne lokalmiljøer osv. Men dermed siger vi også politisk, at det er en rigtig god ide, at der ikke kommer specialister ind, som ved noget særligt, for de er med til at synliggøre, umyndiggøre og trække nogle væk fra deres egne livssammenhænge. Men det er dybt problematisk, hvis af-specialisering betyder,

at specialpædagogiske institutioner og specialiserede institutioner nedlægges i det omfang, som det sker nu. Der er også en økonomisk dagsorden bag inklusionsmålsætningerne.

Forskernes rolle er at pege på, hvad det er for en specialpædagogisk viden, vi må holde fast i, og hvordan det kan lade sig gøre at overføre den. Det er vores store udfordring. Man kan ikke bare konstruere sig ud af specialpædagogiske problemstillinger, som inklusionsdagsordenen nogle gange er blevet til taget til indtægt for. Mit svar er et andet: Det er kombinationen af at anvende specialpædagogisk viden og almenpædagogisk og didaktisk viden på nogle fornuftige måder, som ikke er marginaliserende og stigmatiserende. ■

LOTTE HELEGAARD-SØRENSEN

Lektor i specialpædagogik og koordinator for Masteruddannelsen i specialpædagogik, Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Hun forsker i læreres specialpædagogiske og inklusionspædagogiske praksiskompetencer og har netop afsluttet et forskningsprojekt i samarbejde med specialskolelærere om kvalitetsudvikling af undervisningen. Forfatter til flere artikler og bøger om inklusion, blandt andet 'Inkluderende specialpædagogik' (Akademisk Forlag, 2013).

SNÆVRE MÅL KVÆLER MODERNE EINSTEIN'ER

Hverken Galilei, Newton eller Darwin ville være kommet ind på deres favoritudannelse, hvis de havde søgt ind på dem i dag. Intenst fokus på 7-trinsskalaen og gennemsnitskarakterer siger ikke nok om, hvad en studerende egentlig kan.

-3 00 02 4 7 10 12

Af PETER ALLERUP & MARIA BELLING

For en hel del år siden kneb Galileo Galilei øjnene sammen og sagde: »Mål alt hvad der kan måles, og gør det umålelige, måleligt«. Kløge ord fra et menneske, som har medvirket til grundlæggende at ændre vores syn på verden, og måden vi forstår den på. Som sagt, så gjort. I dag kan vi roligt sige, at der er sket meget på den front siden 1600-tallet, hvor ordene oprindeligt faldt. Men den gode Galileo ville sandsynligvis spærre øjnene op, hvis han kunne se, hvilke forhold vi gør målelige i dag, og hvilke metoder vi gør det med. Alt fra måling af følelser i dagens 'humørtermometer' for den danske industri, der er gået i minusgrader, til aktuelle målinger af unge menneskers præstationer i gymnasiet i forbindelse med optagelse på videre uddannelse.

Man skal huske, at det, Galilei først og fremmest gjorde måleligt, var noget meget specifikt, nemlig længden 'S', som en sten falder, når man lader den falde i et bestemt antal sekunder 't'. Han gjorde op med arvestykkerne fra Aristoteles, der mente, at tunge sten faldt hurtigere end lette sten, ved at lægge alle sten, store som små, ind i en fælles ramme, en model: $S = \frac{1}{2}gt^2$. $g = 9.81$. Galilei opfandt ikke en ny slags målestok med indlagte Galileo-enheder som delestreger. Han muliggjorde målinger og sammenligninger af faldende stens adfærd, og det var noget, som ikke havde været muligt tidligere.

Forskel på sten og præstationer

For nylig blev omkring 90.000 unge målt i forbindelse med deres ansøgning til videre uddannelse efter det gymnasiale forløb. Alle blev de målt med den samme målestok, 7-trinsskalaen med karaktererne -3, 0, 2, 4,

7, 10 og 12. Mange tænker sikkert, at netop disse målinger og sammenligninger, som finder sted mellem de unge, foregår efter lige så faste principper, som da Galilei i sin tid gjorde faldende sten målelige. Hvis man ikke kan gennemskue formler eller har besvær med at overskue tekniske forklaringer, er det også nemt at tro, at det forholder sig sådan, når man læser Undervisningsministeriets vejledning i brug af 7-trinsskalaen. Men der er faktisk en enorm forskel på faldende sten og præstationer. Selv om vejledningerne på nogle punkter på grund af massiv uklarhed virker lige så vanskelige at forstå som Galileis formel.

7-trinsskalaen blev indført i forlængelse af karakterkommissionens arbejde i 2007 til erstatning af den gamle 13-skala. Den skulle løse mindst to problemer med det gamle system: International sammenlignelighed (ECTS) og afklaring af anvendelse af absolutte eller relative vurderingsprincipper. Kort fortalt blev det første problem løst ved at lægge sig fast på nogle bestemte værdier for procentdele af elever, der »på langt sigt« skal modtage karaktererne. 10 procent af eleverne skal have 2, 25 procent skal have 4, 30 procent skal have karakteren 7, 25 procent af eleverne skal have 10 og 10 procent skal have 12. Karaktererne -3 og 0 udgår her.

Løsning af det andet problem blev af karakterkommissionen en anbefaling af det *absolutte* princip: »Den enkelte præstation skal derfor bedømmes (...) set i forhold til *målbeskrivelsen*« for faget. Løsningen af første problem betyder, at hvis man fx får karakteren 10, så er man blandt de 35 procent højst scorende. For at forstå det andet princip kræves, at man glemmer forståelsen af det første, fordi absolut vurdering i praksis er noget med at tælle antal fejl, man begår i forhold til det, der kræves ved prøven eller testen. Begår man ikke fejl, skal man derfor i princippet have 12. Er der 20.000 elever, der gør det samme, skal der altså gives 20.000 12-taller, hvilket er meget mere end de 10 procent, man ifølge vejledningen skal tilstræbe. Det er noget rod, som stiller store krav til forståelsen for at kunne leve med det i praksis.

Tvivlsom tal-akrobatik

Det hører med til at gøre det 'umiddelbart umålelige, måleligt', at man ikke alene overkommer problemerne med at benytte 7-trinsskalaen i konkrete prøve- eller testsituationer med ét fag, men også kan løfte det målbare til at være et mål for en hel eksamen med mange fag. Sådan som man gør det fx til

MÅL DET HELE

Galileis opdagelser ændrede vores syn på verden. "Mål alt hvad der kan måles, og gør det umålelige, måleligt," sagde han. Men nutidens fokus på at måle og veje gennem 7-trinsskalaen, ville dog nok have givet Galilei panderynker.

studentereksamen. Danmark adskiller sig her fra mange andre ECTS-brugere af karakterskalaen ved ikke kun at bruge tallene -3, 0, 2, 4, 7, 10 og 12 som *kvalitative markører*. I Danmark bruges tallene 2, 4, 7, 10 og 12 tillige som grundlag for at regne gennemsnit ud. Nogle lande bruger udelukkende bogstaver som A, B og C som markører og bliver ikke fristet til den tal-akrobatik, vi eksercerer i Danmark. Fx bruger både England, Sverige og Irland karaktererne A-F. Også USA benytter A-F – men anvender samtidigt et pointsystem, hvor karaktererne omregnes til tal.

Akrobatik kan være imponerende, men hvad sker der, når man skal forstå, hvad det betyder at have et gennemsnit på 8,2. Er det udtryk for et resultat tæt på 7 eller på 10?

Det hører til den mere turbulente del af akrobatikken at forstå, hvordan diverse bonusordninger opnået fra valg af højniveauafgaver og tidlig studiestart kan tillægges et udregnet gennemsnit med et højere resultat end 12 til følge, for 12 er jo *maksimumskarakteren*. Til det er det karakteristisk for den ansvarlige minister for uddannelse at udtale, at »det er godt, at et gennemsnit på 12,1 medtager

»Den gode Galileo ville sandsynligvis spærre øjnene op, hvis han kunne se, **hvilke forhold vi gør målelige i dag, og hvilke metoder vi gør det med.**«

andre ting end bare elevens præstation«. Grænsen på 12,1 skulle i 2014 passeres af elever for at starte på CBS-studiet International Business. Det er ikke til at vide helt præcist, om de unge kom ind, fordi de er dygtige, de valgte højniveauafgaver i gymnasiet, eller fordi de skyndte sig ind på CBS straks efter studentereksamen. »Jeg fik 12,7 i snit,« lyder unægtelig lidt, som når man siger »jeg er 110 procent sikker ...« i et festligt lag. Problemet er bare, at de unge mennesker ikke er del af et festligt lag, det er blodig alvor. Kan vi imødes

en fremtid, hvor der bestilles målinger af eleverne, der inkluderer fremtidige muligheder for at få beskæftigelse inden for deres studium? Fx endnu en bonus, hvis chancerne for beskæftigelse er høj? Er der andre ting, som kunne medregnes i ét tal, sådant et bekvemt lille tal?

Nørd sprænger rammer

Der må være plads lidt drilleri: De ansvarlige i ministeriet for procentfordelingen, 10 procent, 25 procent, 30 procent, 25 procent og 10 procent på karaktererne 2, 4, 7, 10, 12, havde nok ikke tænkt på, at vi med så store værdier som 10 procent på yderkaraktererne 2 og 12 kommer tættere på en bestemt matematisk fordeling, hvor udregnede gennemsnit hopper vildt fra den ene side til den anden side og derfor ikke kan bruges som mål for ét overordnet niveau. Det er jo ellers normalt det, man bruger gennemsnittet til. Når man tænker på, at vi i Danmark bruger et karaktersystem som mål ved adgangsbe- grænsninger, skal vi måske minde hinanden om, at Galilei sprang fra en uddannelse og alligevel blev til noget. Einstein havde negative forventninger fra sine lærere, talte ikke flydende, selv da han var ni år, og dumpede ved optagelsen i Zürichs Polytekniske Skole på grund af for lave karakterer i litteratur og samfundshistorie. Thomas Edisons lærer sagde til ham, at han var »too stupid to learn anything.« Om Newton siges, at han klarede sig dårligt i skolen, og at han ikke kunne finde ud af at drive familiens farm. Charles Darwin blev anset for at være en gennemsnitlig elev og måtte opgive at læse medicin. Alle disse personer var nørd, som gik op i deres fag og som trods stive karakturvurderinger klarede sig. Mon ikke der gemmer sig nogle stykker af samme slags blandt dem, der i det danske system er blevet målt og fundet for små? ■

PETER ALLERUP

Professor i uddannelsesstatistik og seniorforsker ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Tilknyttet skoleforskningsprogrammet. Står bag en lang række publikationer og forskningsprojekter blandt andet om TIMMS Trends in International Mathematics and Science Study.

MARIA BELLING

Videnskabelig assistent ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Tilknyttet skoleforskningsprogrammet.

SMAG

DIG TIL ET BEDRE LIV

Nyt forskningscenter vil åbne danskernes
øjne for **smagens betydning for
livskvalitet og sundhedsfremme.**

Masterchef. Den store Bagedyst. Spise med Price. Det er blot nogle af de utallige tv-programmer om mad, som danskerne elsker at være i selskab med.

Selv om kogebøger og madprogrammer boomer, kniber det med danskernes viden om mad og med smagskvaliteten i køkkenet. Mange evner ikke at bedømme madens kvalitet, og særligt børn og unge har ofte et ringe kendskab til råvarer.

Det vil det nye forsknings- og formidlingscenter *SmagForLivet* ændre på. Forskere, kokke, undervisere og studerende vil sammen åbne danskerne øjne for smagens betydning for livskvalitet og sundhedsfremme. Samtidig vil centret sætte fokus på, hvordan man kan undgå, at tidens madbølge fører til et ernærings- og sundhedstyranni.

»Manglen på madkundskab og viden om smag er et problem. Selv om smag er et fundamentalt livsvilkår, har mange af os mistet forbindelsen til og viden om, hvor den gode smag kommer fra,« siger lektor Karen Wistoft fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Hun er en del af centerledelsen i *SmagForLivet* og ankerperson i fokusområdet 'læring'. Projektet løber over

fire år og er støttet af Nordea Fonden med 38 millioner kr. Det samlede budget er på 42 millioner kr.

Forskningscentret har primært fokus på børn og unge og sekundært fokus på den brede befolkning. Karen Wistoft er især optaget af børns og unges bevidste forhold til smag og mad.

»Det er så vigtigt, at børn udvikler kompetencer i relation til smag og madkundskab. Mange børn og unge ved ikke, hvor råvarer kommer fra, og de færreste børn hjælper til i køkkenet derhjemme,« siger Karen Wistoft og henviser til, at kun 4 procent af danske børn laver med derhjemme (ifølge tal fra Coop Analyse). Hun er også formand for den ministerielle arbejds-

gruppe for Fælles Mål i det nye skolefag 'madkundskab'. Smag og viden om smag får en central rolle i det nye fag.

SmagForLivet bygger blandt andet videre på viden fra det gastronomiske natur- og skolehavekonceptet 'Haver til Maver', som Karen Wistoft har været med til at evaluere. Haver til Maver henvender sig især til elever i 2.-6. klasse. Hver skoleklasse har sit eget jordstykke, som børnene passer i grupper, og børnene laver mad i udekøkkener.

Evalueringen viser, at når børn er engageret i at lave mad, spiser de også maden.

»Det tankevækkende er, at alle børn i Haver til Maver smager på maden og synes, den smager godt. Det gælder alle og én af de 13.000 børn, der siden 2006 har deltaget i projektet. Det er en evidensbaseret viden, man næsten ikke kan tro på. Men det er et stærkt bevis på, at deltagelse er et nøgleord,« siger Karen Wistoft.

Det nye center blev indviet den 13. august. I projektet deltog bl.a. Aarhus Universitet Københavns Universitet, Syddansk Universitet, University College Sjælland og Nordic Food Lab. ■

LÆS MERE PÅ WWW.SMAGFORLIVET.DK

FRA JORD TIL BORD

Når børn er engageret i maden – fra jord til bord – så spiser de også maden og synes, den smager godt. Det viser en evaluering af skolehaveprojektet Haver til Maver, som 13.000 børn har deltaget i.

BYG VIDERE PÅ DINE KOMPETENCER!

Tag en masteruddannelse på Aarhus Universitet

En masteruddannelse giver dig mulighed for at bygge videre på din uddannelse og dine faglige kompetencer. Du udvikler dit faglige felt - og udvider din personlige horisont.

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU)

udbyder masteruddannelser inden for pædagogik, uddannelse og ledelse.

Læs om uddannelserne på [**edu.au.dk/master**](http://edu.au.dk/master)

Der er ansøgningsfrist 1. maj

AARHUS
UNIVERSITET

18. SEPTEMBER

MEDIATED LEARNING EXPERIENCE

Inklusion, herunder at skabe optimale læringsmuligheder for alle, står højt på dagsordenen i de danske institutioner. En bred vifte af forskellige typer af pædagogiske institutioner arbejder i aktuelt forskningsprojekt med metoden Mediated Learning Experience (MLE) og en bestemt udlægning af, hvad et differentieret læringsmiljø kan være. Konferencen vil fremlægge delresultater fra projektet, og deltagere i projektet vil fortælle om, hvordan de konkret har arbejdet med projektets metoder og tilgange
 → Tid og sted: Kl. 9-16 i Festsalen (A220). Pris: 225 kr.

30. SEPTEMBER

'STATEN, ELITEN OG 'OS'

Hvilke erindrings- og samfundsfællesskaber skal skolen forberede elever til at leve og virke i: Et demokratisk? Et nationalt? Et flerkulturelt? Hvad siger staten, partipolitikerne, lærerne, den didaktiske ekspertise, lærebogsforfatterne og kulturforskerne? Fagligt arrangement i forbindelse med udgivelsen af bogen 'Staten, eliten og 'os'. Erindrings- og identitetspolitik mellem assimilation og livet i salatskålen'.
 → Tid og sted: Kl. 13-16 i auditorium D169. Deltagelse i arrangementet er gratis

OKTOBER

23. OKTOBER

DEN DANSKE ANGST FOR OPDRAGELSE?

Har voksne mistet modet til at turde opdrage børnene, eller ser vi en renaissance for idéen om opdragelse? Er pædagoger for slappe i deres pædagogik? Eller er 'disciplinikrisen' blandt moderne børn blot en myte? Konferencen stiller skarpt på nye og gamle opdragelsesidealer.
 → Tid og sted: Kl. 9-16 i Festsalen (A220). Pris: 975 kr. Nedsat pris for studerende: 400 kr.

KALENDER

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE & TILMELD DIG PÅ www.edu.au.dk/kalender

Med mindre andet er nævnt, foregår arrangementerne på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, Tuborgvej 164, 2400 København NV.

NOVEMBER

10. NOVEMBER & 13. NOVEMBER

KAN MAN MÅLE KVALITET I DAGINSTITUTIONER?

Når man træder ind i en daginstitution, vil man som oftest umiddelbart mærke, om man føler sig godt tilpas. Men hvad er det egentlig, man skal lægge mærke til, hvis man vil vurdere kvaliteten i en given daginstitution? Hvilke faktorer fører til kvalitet i en daginstitution? Konferencen præsenterer et nyt forskningsbaseret evalueringsredskab »KIDS« til vurdering og udvikling af kvalitet i daginstitutioner.

→ Tid og sted: Aarhus den 10. november kl. 12-17 på ARoS, Aarhus Kunstmuseum. Pris: 750 kr. Nedsat pris for studerende: 125 kr. Emdrup den 13. november kl. 12-16.45 i Festsalen (A220). Pris: 750 kr. Nedsat pris for studerende: 125,00 kr.

18. NOVEMBER

HJERNE OG LÆRING

Al læring foregår i hjernen, hvorfor det er vigtigt for pædagoger og undervisere at forstå, hvordan hjernen fungerer, hvordan hjernen fungerer, hjernens logik. Man har ikke lært noget, hvis ikke man kan huske det, så derfor er viden om hukommelsen afgørende for forståelsen af, hvordan man lærer. Konferencen handler om, hvordan viden fra hjerneforskningen kan gøre os kloge på det pædagogiske og specialpædagogiske arbejde ved hjælp af det nye forskningsområde pædagogisk neurovidenskab.
 → Tid og sted: Kl. 9.30-17 i Festsalen (A220). Pris: 995 kr.

20. NOVEMBER

ICILS - International Computer and Information Literacy Study

ICILS er den første internationale undersøgelse, som undersøger, hvordan det står til med elevers computer- og informationskompetencer. I Danmark deltog godt 110 skoler med ca. 1800 elever på 8. klassetrin. Konferencen indledes med præsentation af resultaterne og pressekonference. Derefter præsenterer en række it-didaktiske forskere deres arbejde med at kvalificere brugen af it i undervisningen.
 → Tid og sted: kl. 9-16.30 i Festsalen (A220).

21. NOVEMBER

DANSK SKOLEHISTORIE GENNEM 500 ÅR. METODER OG KONKLUSIONER - VIDNER OG DEBAT

På konferencen bliver der lejlighed til at høre forfatterne til det nye 5 binds værk Dansk Skolehistorie præsentere nye fortællinger og sammenhænge om skolens udvikling. Eftermiddagen byder på et seminar, hvor et panel af historiske vidner og aktører, som har bidraget til formgivningen af dagens skole gennem de seneste fire årtier, fortæller om deres arbejde, oplevelser og erfaringer.
 → Tid og sted: Kl. 9-16.30 i Festsalen (A220), med efterfølgende reception. Pris: 975 kr.

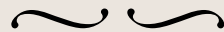
21. NOVEMBER

AKTUEL VEJLEDNINGSFORSKNING. INSPIRATION - INDSIGT

Forskningsgruppen i Vejledning inviterer til dialog om national og international forskning i arrangementet 'Aktuel vejledningsforskning', som er en tilbagevendende begivenhed den næstsidste fredag i november. I år er der bidrag fra bl.a. professor John McLeod, der er professor emeritus på Dundee University i Skotland, om, hvordan forskning i vejledning kan kvalificeres ud fra forskellige teoretiske tilgange. Han har bl.a. skrevet 'Qualitative Research in Counselling and Psychotherapy' og 'An Introduction to Counselling'.
 → Tid og sted: Kl. 9.30-15.30 i Lokale C001. Pris: 250 kr.

»Fra **Shakespeare** til **Rousseau**, fra **Marx** til **Marinetti** eller fra **Charles Baudelaire** til **Goethe**, **Proust** eller **Thomas Mann**, har næsten alle forfattere og tænkere (altid med forbløffelse og ofte også med stor bekymring) hæftet sig ved forøgelsen af samfundslivets hastighed og den accelererede forvandling af den materielle, sociale og åndelige verden. **Denne oplevelse af hastighedsforøgelse i verden omkring os har faktisk aldrig sluppet sit tag i det moderne menneske.**«

HARTMUT ROSA:

*Fremmedgørelse og
acceleration (2014)*

Asterisk

En asterisk er det typografiske tegn, der henleder opmærksomheden på noget, der kommer. Den er et forvarsel. Asterisken anvendes ofte i fremstillinger til at markere en reference, som uddyber hovedteksten, og som der kan følges op på. Magasinet Asterisk søger at foregribe og gå dybere ned i aktuelle debatter om uddannelse.

Asterisk er udgivet af:

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU),
ARTS, Aarhus Universitet
Tuborgvej 164, 2400 København NV

Tegn gratis abonnement på:

www.edu.au.dk/Asterisk

ISSN: 1601-5754

**AARHUS
UNIVERSITET**

INSTITUT FOR UDDANNELSE
OG PÆDAGOGIK (DPU)